

MOVIMENTS SOCIALS

una alternativa democràtica al conflicte Colombià

HÉCTOR MONDRAGÓN

Contingut

Introducció

1. Indígenes

1.1 ONIC

1.2 CRIC

1.3 ACIN

2. Afrocolombians

2.1 Conferència Nacional Afrocolombiana

2.2 Asociación Campesina Integral del Atrato - ACIA

2.3 UTINAYA

3. Camperols

4. Moviment Sindical

4.1 CUT

4.2 Unión Sindical Obrera USO

4.3 Sinaltrainal

4.4 Sintraemcali

5. Dones

5.1 OFP

5.2 Ruta Pacífica de Dones

5.3 Asociación de Dones Camperoles, Indígenes i Negres

6. Estudiants

7. Habitatge

8. Venedors ambulants

9. Camioners

10. Moviments Cívics regionals i locals

10.1 Moviment Regional del nord de la vall d'Aburrá

10.2 Federació Comunal de Bogotá

10.3 Mogotes

11. Ambientalistas

11.1 Grup de defensa dels parcs nacionals

11.2 Nobsa contra la incineració d'agrotòxics

12. Artistes

12.1 Coalició Colombiana per la Diversitat Cultural

13. Drets Humans

13.1 ASFADDES

13.2 Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo"

13.3 CPDH

14. Pau

14.1 Asamblea Permanent de la Societat Civil per la Pau

14.2 Redepaz

14.3 Acció Col·lectiva per l'Objeció de Consciència

15. No a la Discriminació per Opció Sexual

16. Un altre món és possible

Presentació

Colòmbia és un país situat a l'extrem nord-occidental d'Amèrica del Sud i és pont entre les tres Amèriques: la del nord, la del centre i la del sud, i per això pas obligat de rutes aèries i marítimes que comuniquen el continent. Té límits amb Veneçuela i Brasil; amb Equador, Perú i Panamà; amb l'oceà Pacífic i amb l'Atlàntic. També posseeix límits marítimes amb República Dominicana, Haití, Jamaica, Hondures, Nicaragua i Costa Rica.

Colòmbia és el més septentrional dels països andins: amb costes sobre els seus oceans, muntanyes en el centre, planes a l'orient, deserts en el nord Carib i una de les més extenses i riques mostres de biodiversitat del planeta al Chocó i a l'Amazònia. És el quart país del continent, amb 42 milions d'habitants que viuen en una extensió aproximada d'1.200.000 km², incloent les terres insulars de l'oceà Atlàntic (San Andrés i Providencia). Això vol dir que és un país amb totes les bondats que pot arribar a donar la naturalesa a un tros de terra.

Colòmbia també és un país amb una immensa riquesa representada en les seves principals exportacions, com són els productes agrícoles (especialment cafè, plàtans, flors i cotó) i també el petroli, carbó, or i maragdes. No obstant això, tota aquesta riquesa de què parlem tan sols ha enriquit a uns quants. El poder econòmic es concentra en 11.000 persones, que posseeixen el 65% de les terres productives del país i aquesta és una de les causes fonamentals de la seva violència històrica, ja que tenir terres a Colòmbia significa tenir el poder econòmic i el poder local, cosa que es tradueix en pobresa, injustícia social, desplaçaments massius i més violència.

Es pot dir que en tot el segle passat no hi va haver-hi un moment de pau a Colòmbia, perquè a la “Guerra dels Mil Dies” de finals del segle XIX, les causes de la qual van ser la disputa per la terra, li va seguir la guerra del cauchú a les selves amazòniques en què van morir centenars de camperols. Més tard, la massacre dels treballadors de les bananeres el 1928 obria un cicle de persecucions i assassinats, sobretot a treballadors que s'organitzaven en sindicats per defensar els seus drets davant dels patrons i les multinacionals que arribaven al país a explotar les seves naixents indústries agrícoles.

Però va ser a partir de la dècada de 1940 que Colòmbia va prendre un nou rumb marcat per la violència, l'exclusió política i social i totes aquelles formes d'extermini de veus i pensaments diferents dels tradicionals partits polítics liberal i conservador que han governat aquest país en el curs del segle XX i fins als nostres dies. L'assassinat el 1948 del més important líder polític d'aquell moment va marcar el començament d'una ona de violència que com un remolí interminable arriba fins als nostres dies.

La nova guerra entre liberals i conservadors s'unia ara a les guerres agràries per la terra, als conflictes engendrats per la pobresa, l'exclusió i el ressentiment, en què la classe política del país no va tenir altra resposta que una escamesa brutal contra tota forma d'oposició democràtica i política. D'aquest odi engendrat naixen les guerrilles: camperols que al no trobar espais per a la participació democràtica, expulsats de les seves terres i assassinats pel poder establert decidien armar-se i enfrontar l'estat colombià.

Va ser en els anys 80 que la guerra es recrua amb l'aparició dels grups paramilitars que naixen amb l'auge dels càrtels de la droga, com a exèrcits de protecció dels capos i dels seus interessos: protecció de cultius, laboratoris i tràfic de droga o destinats a amenaçar i assassinar els qui s'oposaven al negoci: jutges, periodistes, polítics que a Colòmbia exercien algun tipus de lideratge en l'opinió pública i denunciaven aquestes organitzacions criminals. Però és a partir dels anys 90 que aquests grups creixen i s'expandeixen per la geografia colombiana adquirint una dinàmica pròpia gràcies també a la connivència —per acció o per omissió— amb alguns sectors de l'exèrcit colombià i abrigats per terratinents i empresaris, la qual cosa els ha permès multiplicar-se de manera molt ràpida i augmentar el nombre d'homes i la seva capacitat militar.

D'una guerra hem anat a petar a una altra. Sense resoldre l'anterior, avui collim el mal de totes elles. Un catàleg de guerres, assassinats, massacres i exclusions és la Colòmbia del segle XX. Guerres perquè som rics i no perquè siguem pobres. Guerres perquè la nostra gran tragèdia és la incapacitat per compartir aquesta riquesa, per distribuir-la equitativament, per construir un país en què capiguem tots: camperols i camperoles, treballadors i treballadores, estudiants, intel·lectuals; és a dir, tota la Colòmbia: blanca, mestissa, negra, indígena.

Un país fet sobre la base de les exclusions, l'arrasament i l'extermini de qui és diferent, no pot vantar-se de ser un país democràtic. Opcions polítiques diferents de les que han governat per un segle el país han estat exterminades, veus dissidents que plantegen canvis profunds en la distribució de la riquesa han estat emmudides; dones i homes treballadors, indígenes, negres, camperols, continuen sent avui desposseïts de les seves terres en benefici de latifundistes, narcotraficants o polítics que les negocien en benefici personal amb multinacionals interessades a construir megaprojectes en aquestes riques zones.

En conclusió, la guerra és aquí com fa 100 anys. No se n'ha anat mai de Colòmbia, la violència canvia la seva careta, els seus mètodes, però segueix colpejant la immensa població d'homes i dones que diàriament s'alcen a construir un país diferent, que somien amb un país distint. Parlem d'aquesta immensa majoria de colombians que no fan la guerra, però la pateixen, i com a mecanisme de rebuig a ella i a totes les seves formes d'opressió s'agrupen en els moviments socials. Moviments pacífics i democràtics que encara al mig de la barbàrie i l'extermini construeixen un país des de l'anonimat, aposten per un país on sigui possible llevar-se un dia sense l'esclat de les bombes, sense el dolor cru de les massacres, sense l'horror d'haver de deixar-ho tot: abandonar la seva parcel·la, els seus animals i el seu tros d'aire, perquè pensen diferent.

D'aquest país que se somia democràtic, que aposta per la vida, que alimenta l'esperança que els seus fills creixin en una societat equitativa i en pau, és del que parlem en aquest text. De la gent que diàriament s'alça a treballar, a estudiar, que vibra amb la seva música, amb la seva literatura, amb el seu cinema, amb la seva gastronomia, amb les seves danses i balls; amb el vallenato, els porros, la cumbia, el bambuco; amb el seu enorme planter de poetes; amb les seves històries narrades, amb els seus contes populars i amb la rica tradició oral desplegada de nord a sud i d'orient a occident. És a aquesta immensa majoria a qui devem aquestes línies.

Introducció

El dret a la salut pública i gratuïta, a un habitatge digne, a la diversitat cultural i ètnica i amb tots aquells que lluiten contra tota forma de discriminació social, política i econòmica.

Aquest llibret és un testimoni d'aquesta altra realitat; la d'una Colòmbia que es mobilitza i construeix camins alternatius d'organització civil per resoldre el conflicte social, i que desmenteix a aquells que veuen en Colòmbia un país on només existeixen els actors armats, el narcotràfic i el terrorisme. El cert és que hi ha un país invisible per a la majoria, invisible per voluntat política i mediàtica, que lluita pel canvi social i que ens convida a valorar el conflicte com un símptoma de la vitalitat del cos social i com una forma d'interacció que garantitza la llibertat i enforteix els lligams socials. Un país que, a diferència de l'altre, té clar que podrà transformar-se gràcies al conflicte, ja que la violència no pot continuar mirant de suprimir o substituir el conflicte civil.

Actualment, els moviments socials colombians són presents en tots els racons del país, i es manifesten contínuament contra la violència quotidiana que els colpeja. Tal com deia el filòsof colombià Estanislao Zuleta, "una societat millor és una societat capaç de tenir millors conflictes, de reconeixè'ls i contenir-los; de no viure malgrat aquests sinó productivament i intel·ligentment, en aquests". És a dir, que un poble madur per al conflicte és un poble madur per a la pau.

Indígenes

1

Segons dades oficials, la població indígena a Colòmbia és de vuit-centes mil persones, de “82 pobles que parlen 64 llengües”. El 87% d'aquesta població viu en reserves de propietat col·lectiva de les comunitats o en reserves indígenes, mentre que el 13% no té terres. No es tracta d'una identitat “racial”, ja que la població descendent dels indígenes és majoritària, sinó d'una identitat cultural que manté el 2% dels colombians. El 90% de la població indígena està organitzada al voltant d'autoritats pròpies.

Durant les primeres dècades del segle XX, el moviment indígena, conegut pel seu líder Quintín Lame, va construir Consells i Lligues d'Indis i va formar part de la Confederació Camperola i Indígena, que va ser destruïda per la violència que va viure el país del 1946 al 1958. La reconstrucció del moviment indígena es va reiniciar el 1970 al Cauca i a d'altres regions, d'on van sorgir les actuals organitzacions indígenes. A més, la lluita dels pobles indígenes va continuar el seu camí al llarg de les dècades del setanta i vuitanta i, el 1991, en aprovar-se una nova carta constitucional al país, la comunitat indígena va conquerir el reconeixement constitucional dels principals drets fonamentals, com són la diversitat cultural, el territori, l'autonomia i la inalienabilitat de les terres col·lectives. El mateix any, Colòmbia va aprovar el Conveni 169 de l'OIT sobre drets dels pobles indígenes.

Actualment, en ple segle XXI, la lluita dels indígenes se centra en el compliment i la defensa d'aquests drets conquerits, però amenaçats per la violència, ara els tractats de lliure comerç i les contrareformes constitucionals i legals. La mobilització indígena nacional del 25 de juny al 9 d'agost del 1996 i la “Gran Minga por la Vida”, del 13 al 18 de setembre del 2004, han estat les mobilitzacions indígenes recents més importants i són un exemple clar de la vitalitat d'aquest col·lectiu que, enmig de la violència més crua i de l'assassinat i el setge constant als seus dirigents, continua manifestant-se de manera civilitzada.

I.1 ONIC

L'Organització Nacional Indígena de Colòmbia –ONIC-, pensada com una gran Maloka dels pobles indígenes del país, va sorgir el 1982, a partir del consens de les comunitats i pobles indígenes colombians reunits en el I Congrés Indígena Nacional.

Des de la seva creació, la ONIC ha abanderat diversos processos de lluita dels territoris indígenes de Colòmbia. Les afectacions del desenvolupament capitalista indiscriminat, la imposició de polítiques estatals en detriment dels valors culturals, el desconeixement dels drets territorials i culturals integrals, la violència i genocidi sistemàtic institucional i dels actors armats contra les ètnies, entre altres, han estat algunes de les motivacions fonamentals dels pobles indígenes per mantenir-se units dins de l'organització.

CASOS DESTACATS

En els darrers 8 anys, els pobles U'wa i Embera Katio, afiliats a l'ONIC han protagonitzat lluites que s'han convertit en emblemàtiques per als pobles indígenes de Colòmbia. Els “cabildos mayores” dels rius Sinú i Verde han defensat la integritat cultural, social, econòmica i ambiental dels Embera Katio de l'alt Sinú, afectats per la construcció de la represa hidroelèctrica d'Urrá I, contra la qual van guanyar una acció judicial de tutela. Davant de l'incompliment i desacatament a l'autoritat de l'empresa constructora, van realitzar les ocupacions pacífiques del Ministeri de Medi Ambient, entre el novembre del 1999 i l'abril del 2004. Aquesta lluita li ha suposat al moviment indígena l'assassinat d'una vintena dels seus líders i la desaparició de l'indígena Kimy Pernía Domicó.

Des del 1993, els U'wa lluiten contra l'exploració i l'explotació petrolera dins del seu territori. Al principi, aquesta lluita va ser contra la multinacional Occidental Petroleum i va tenir una gran repercussió als Estats Units. Els U'wa han estat mestres a l'hora de guanyar la solidaritat internacional amb la seva causa. El suport d'ambientalistes, indígenes i estudiants nord-americans va ser molt ampli. Tres van ser assassinats quan eren en territori colombià.

L'Occidental va haver de marxar del territori U'wa per tal de desmuntar la solidaritat regional, nacional i internacional, però ara, el govern colombià hi ha entrat amb Ecopetrol, els advocats de la qual van reconèixer la raó jurídica dels U'wa. Després de la Gran Minga Indígena del setembre del 2004, el govern ha reconegut que el decret 1320 del 1998 viola el Conveni 169 de l'OIT sobre drets dels pobles indígenes i la constitució, i que no pot aplicar-lo al poble U'wa. Aquest decret havia estat expedit per desarticlar la lluita jurídica dels U'wa i d'altres pobles indígenes, que han exigut que la consulta prèvia a l'exploració o l'explotació de recursos naturals sigui real i amb l'ànim d'arribar a un acord, i que es reconegui com a territori U'wa, no solament l'àrea delimitada com a reserva o la d'establiment permanent, sinó tot l'àmbit de les activitats culturals, econòmiques i socials, i especialment, com en el cas dels U'wa, que requereixen la mobilitat estacional.

El Projecte Nasa es planteja, llavors, com a objectiu principal, la unitat comunitària, a fi i efecte d'enfortir els processos organitzatius i la cohesió social, a través de l'educació, la formació i els projectes productius

1.2 CRIC

El Consell Regional Indígena del Cauca (CRIC) va néixer el 1971 a Toribío, amb l'objectiu de fer reconèixer els seus drets. Va ser la primera organització regional específicament indígena, després que totes fossin eliminades per la violència, del 1946 al 1958.

El CRIC van conduir la lluita per la recuperació de les terres dels indígenes del Cauca, que va ser un èxit. Durant la primera dècada de vida de l'organització, l'ocupació directa de les terres va permetre'n les recuperacions, de manera que es va obrir pas a les negociacions i acords amb l'estat i els propietaris. També, en la mesura que al Tolima, a Caldas, a Córdoba, al Chocó, al Nariño i a la Sierra Nevada de Santa Marta i a d'altres llocs del país, els pobles indígenes van protagonitzar importants lluites, el CRIC va formar part de les organitzacions regionals que es van proposar fundar una organització nacional, objectiu que van aconseguir amb la creació de l'ONIC. Durant la darrera fase, el CRIC ha mantingut un procés de descentralització que l'ha dut a constituir associacions d'autoritats per zona.

1.3 ACIN

Quan entra en vigor el decret 1088 del 1990, amb el que es poden crear associacions d'autoritats, es reflexiona amb els governadors indígenes i, finalment, s'aprova la formació de l'Associació de Cabildos, per tenir més integració. L'Associació de Cabildos Indígenes del Nord del Cauca (ACIN) es va crear el 1994, reconeguda pel Ministeri de l'Interior per la Resolució 052 del 2 de octubre del 1994.

L'associació va començar a funcionar pràcticament al carrer, les reunions es feien al parc, a casa d'un dels companys de l'equip mixt o a casa d'un dels assessors. Poc a poc, però, es van gestionar recursos i es va aconseguir llogar una petita oficina, on treballaven l'assessor i la secretària. L'associació va anar enfortint-se cada cop més. Actualment té dues cases de propietat i desenvolupa alguns programes amb diverses activitats.

1.3.1 Projecte Nasa

El Projecte Nasa sorgeix a Toribío amb uns objectius bàsics, que són l'ocupació de les terres, la necessitat d'organització i la participació comunitària. El projecte l'impulsa, sobretot, el sacerdot páez Álvaro Ulcué Chocué, i neix el 1980, enmig d'una gran assemblea comunitària, en principi per donar resposta a la divisió que es presentava entre les reserves de Toribío, Tacueyó i San Francisco, fruit d'interessos partidistes que impediien l'avanç de l'organització i el reconeixement dels valors del poble indígena. El Projecte Nasa es planteja, llavors, com a objectiu principal, la unitat comunitària, a fi i efecte d'enfortir els processos organitzatius i la cohesió social, a través de l'educació, la formació i els projectes productius, de manera que, progressivament, s'anés assolint una nova societat, sense vicis, respectuosa amb els propis valors i allunyada de la politiqueria.

Afrocolombians

2

El nombre d'afrodescendents a Colòmbia és àmpliament debatut per diversos estudis i se situa en un ampli marge entre l'11 i el 26% de la població del país. El moviment afrocolombià passa per un període d'afirmació de les identitats, clarament establertes en les comunitats negres dels antics Palenques i de la costa Pacífica, i en processos diferents a les poblacions urbanes.

Les organitzacions de base de les comunitats negres són els Consells Comunitaris Territorials. A partir del congrés de negres que es va fer a Bogotá el 1975, hi ha algunes organitzacions nacionals com el Moviment Cimarrón, organitzat des del 1982, el Procés de Comunitats Negres –PCN- fundat el 1993, o el Moviment Nacional de Comunitats Negres -Palenque Afrocolombià- (MNCN-PA). A més, hi ha nombroses organitzacions d'ordre local, departamental i regional; de caràcter cultural, polític, artístic o reivindicatiu; també diverses organitzacions de desplaçats (com Afrodes) que responen a la dura realitat del desplaçament forçós que afecta milers d'afrocolombians. En el congrés fet al novembre del 1992 per aquesta comunitat, es va formar la Conferència Nacional Afrocolombiana.

L'article 55 de la constitució colombiana i el seu desenvolupament en la llei 70 del 1993 van establir el marc del reconeixement dels drets de les comunitats negres dins del principi constitucional de diversitat ètnica i cultural. La titulació col·lectiva de terres de les comunitats negres ha anat avançant des de llavors, a la vegada que s'ha construït una normativitat que fa visible el fet afrocolombià i els seus drets.

Les lluites més importants de les comunitats negres durant els darrers anys han tingut a veure amb la defensa de la territorialitat i contra el desplaçament forçós. Destaca la lluita per retornar i resistir de comunitats com el Cacarica, el Jigüamiandó o el Naya i moltes altres a la Costa Pacífica.

Les lluites més importants de les comunitats negres durant els darrers anys han tingut a veure amb la defensa de la territorialitat i contra el desplaçament forçós.

2.1 Conferència Nacional Afrocolombiana

El 1975 té lloc el Congrés Nacional de Negres, a Bogotá. Sorgeixen els grups “Poblacions Negres”, “Negrituds”, “Cultura Negra” i Tabalá, a Tunja; Panteres Negres, La Olla i els Musulmans Negres, a Buenaventura; Cimarrón a Popayán; Cercle d’Estudis de la Població Negra Soweto a Pereira. El 1976 es va fer el Congrés “Aportacions del Negre a la Cultura Americana”; el 1977, a Cali, va tenir lloc el “Primer Congrés de la Cultura Negra de les Amèriques”. El 1982, els membres del Cercle Soweto funden el Moviment Nacional pels Drets Humans de la Població Negra (Cimarrón).

A través de la Pastoral Afrocolombiana i dels missioners, l’església inicia l’acompanyament i promoció de comunitats negres del Pacífic (Chocó, Cauca, Nariño). D’aquí, sorgeixen diverses organitzacions de camperols riberencs, a mitjans dels 80 i l’Organització de Barris Populars (OBAPO), l’Organització Regional Embera Wuaunana –OREWA- i l’Associació Camperola integral de l’Atrato –ACIA-. En aquesta etapa la lluita és per la titulació de terres i contra l’explotació de les empreses fusteres.

El 1990, durant la Segona Reunió per a la Unitat i la Defensa de les Comunitats Indígenes i Negres, sorgeix l’Associació de Camperols Chocoans del San Juan (ACAD) amb l’objectiu de lluitar conjuntament per la terra i les seves demandes socials, en el context de la implementació de projectes estatals que buscaven l’obertura i modernització del Litoral Pacífic. També apareixen, en aquesta època, l’Associació de Camperols del Baudó i l’Organització de Camperols del Baix Atrato (OCABA). Els pescadors, per la seva banda, creen l’associació nacional de pescadors artesans (ANPAC). En aquesta mateixa dècada es fa un ampli treball de comunicació popular, amb una significació organitzativa i cultural força important, que es va consolidar en la Red d’Emissores Comunitàries del Pacífic.

Amb motiu de la convocatòria, al país, d’una Assemblea nacional constituent per al 1991, es fa a la ciutat de Cali, l’any anterior un Congrés preconstituent de comunitats negres, que convoca activistes de la causa afrocolombiana, representants d’ONGs i organitzacions socials negres de la Costa nord, el Pacífic, Chocó i del Moviment Cimarrón. D’aquesta convocatòria sorgeix la Coordinadora Nacional de Comunitats Negres, que acord l’enfortiment de les organitzacions que treballen en favor d’aquestes comunitats i es dissenya un mecanisme que permeti la representació en l’Assemblea Nacional Constituent.

El Moviment Cimarrón (1982) i el Procés de Comunitats Negres (1993) constitueixen els dos grans nuclis d’aglutinació de caràcter nacional, a més de desenes de petits grups de diferents tipus en localitats com Guapi (Cauca), Guachené (Valle) i les ciutats de Barranquilla, Cartagena, Bogotá, Medellín i Cali.

El Procés de Comunitats Negres – PCN- intenta potenciar i fer realitat la situació generada amb els canvis constitucionals i legals, des de la base social afrocolombiana, articulant iniciatives de la costa atlàntica, el Chocó, Valle, Nord del Cauca, Nariño, Putumayo i centres urbans. Té com a principis la propietat i la producció col·lectiva dels territoris ancestrals, la interrelació solidària de les comunitats i l’apropiació del dret a expressar-se en les manifestacions culturals, laborals i etnoeducació.

2.2 Associació Camperola Integral de l'Atrato - ACIA

El Consell Comunitari Major de l'ACIA es troba a la conca mitjana del riu Atrato i els seus afluents; els municipis que engloba són Quibdó, Atrato, Medio Atrato i Bojayá, al Departament del Chocó, i Murindó, Vigía del Fuerte i Urrao al Departament d'Antioquia. Amb una àrea aproximada de 800.000 hectàrees, 695.254 de les quals són de titulació col·lectiva per a uns 45.000 habitants, repartida en 7.094 famílies i 120 Consells Comunitaris, sense tenir en compte els capçals municipals.

BREU RESSENYA HISTÒRICA

Donada la situació de marginació i abandonament per part de l'estat colombià i l'explotació dels recursos naturals de la regió per part de companyies fusteres foranies, es va iniciar una feina de reflexió i conscienciació per buscar el reconeixement dels drets i el benestar de les comunitats negres. Com a resultat d'aquesta feina, sorgeix l'organització, la qual es reconeix legalment a través de la resolució 0238 del 18 de maig del 1987, expedida pel Ministeri d'Agricultura.

L'ACIA ha promogut algunes experiències pròpies d'economia solidària, d'enfortiment de la medicina tradicional i d'alfabetització d'adults en la seva àrea d'influència. En aquests últims anys, l'organització ha centrat els esforços en la titulació col·lectiva del territori, i ha obtingut el títol global gràcies a la resolució 04566 del 29 de desembre del 1997, expedida per INCORA Nacional.

2.3 UTINAYA

Els afrocolombians de la conca alta del riu Naya, integrants del procés de comunitats negres que poblen els límits dels departaments del Cauca i del Valle, van decidir, l'any 2003, unir-se als indígenes Nasa (Páez) i Eperara Siapidaara, i amb els camperols de la regió de la Unió Territorial Interètnica del Naya (UTINAYA). Van patir junts la traumàtica experiència de la massacre de l'abril del 2001, que va posar fi a la vida de 130 persones. Van decidir, llavors, unir-se per defensar els territoris i lluitar pel reconeixement de la pròpia territorialitat.

No tenen títols de propietat sobre aquest territori que habiten des de fa moltes dècades, i veuen amb preocupació com l'estat intervé en favor d'interessos egoistes que ambicionen els recursos naturals i pressionen de manera legal i il·legal per treure als nadius el dret legítim a viure al territori.

El procés que han assumit avança pel camí de l'entesa i no pel de l'enfrontament entre els pobles, malgrat que les veus escèptiques dels qui no creuen en la convivència de cultures diferents i persisteixen en la intolerància que tant de mal ha fet al país. Aquesta comunitat necessita urgentment la protecció integral del territori, ja que és la base per continuar la difícil tasca d'enfortir els mecanismes de convivència entre els habitants de la conca del riu Naya.

Camperols

3

Segons l'“Encuesta Continua de Hogares”, hi ha més de 2 milions de treballadors rurals per compte propi i almenys un 60% estan dedicats a l'agricultura. És a dir, 1,2 milions serien camperols. Tenint en compte que deuen ser pares de família, la població camperola pot estimar-se en 6 milions de persones, tot i que en podria ser més, si tenim en compte que part dels assalariats i especialment els “treballadors familiars no remunerats” pertanyen a famílies camperoles i, a més, part dels camperols viuen a les poblacions municipals, encara que tinguin un tros al camp.

L'organització camperola es va estendre al país des de començaments del segle XX en àmbits locals, des de regions com Sumapaz, Tequendama a Cundinamarca o el departament de Córdoba, amb plataformes inicialment locals que van rebre el suport per moviments polítics socialistes i, més tard, per l'“Unir” de Jorge Eliécer Gaitán i el partit comunista. Es va aconseguir un moviment nacional i el reconeixement constitucional de la funció social de la propietat de la Llei 200 del 1936, que el duia a la pràctica. El 1942, multitud de lligues, associacions i sindicats camperols es van integrar a la Confederación Campesina e Indígena, aniquilada durant la violència del 1946 al 1958, període en què va créixer la Federación Agraria Nacional. L'Asociación Nacional de Usuarios Campesinos, creada el 1967 pel govern de Lleras Restrepo, va aconseguir integrar la majoria de camperols i donar suport a un incipient procés de reforma agrària fins el 1972, quan el govern de Misael Pastrana va aconseguir dividir-la. Un nou procés d'organització camperola ha sorgit en les darreres dues dècades, però enmig de la dispersió organitzativa.

La majoria de les organitzacions camperoles, tant les que conformaven llavors el Consejo Nacional Campesino, com l'ANUC i altres de caire regional i/o local, van aprovar, el 8 de abril del 2003, un programa comú amb els indígenes i afrocolombians: el Mandat Agrari, per vida digna, terra, territorialitat i sobirania alimentària ¡No al ALCA!

El mapa organitzatiu actual del moviment camperol a Colòmbia pot descriure's de la següent manera:

a) Diverses organitzacions van crear, l'agost del 2003, juntament amb el PCN i l'ONIC, la Convergencia Campesina Negra e Indígena CNI, a qui poc després es van integrar la Federación de Estudiantes de Agronomía i Sintraincoder. Les següents organitzacions camperoles donen suport a aquest mandat:

*El Mandat Agrari
conté 14 punts que
expressen el dret a una
vida digna, a la terra,
a la territorialitat i la
sobirania alimentària.*

1. Federación Nacional Sindical Agropecuaria –FENSUAGRO–, fundada com FENSA el desembre del 1976, és filial de la CUT, té afiliats en 30 departaments i influència notòria a Sumapaz i Tequendama a Cundinamarca i, a més, al Cauca, Tolima, Atlàntico, Arauca, Guaviare i en algunes zones de Nariño, Boyacá, Sucre, Bolívar, Quindío, Meta, Caquetá i Huila. A més de camperols, també afilia obrers rurals a Magdalena i a Santander. També agrupa a l'associació de Reservas Campesinas.
2. Asociación Nacional de Usuarios Campesinos Unidad y Reconstrucción, que es va formar com a organització nacional el 1987 i manté influència a Nariño, Cauca, Valle, Caldas, Santander i Nord de Santander. Amb FENSUAGRO, està afiliada també a La Vía Campesina Internacional.
3. Coordinador Nacional Agrario –CNA–, que va sorgir de mobilitzacions regionals, especialment de minifundistes que van afrontar la crisi agrària i moviments regionals com el del macís colombià. Té influència al Cauca, Nariño, Tolima, Antioquia i Arauca.
4. Asociación de Mujeres Campesinas, Indígenas y Negras –ANMUCIC–.
5. Federación Nacional de Cooperativas Agropecuarias –FENACOA–, amb afiliats a Cundinamarca, Tolima, Meta, Guaviare i la Costa Pacífica de Nariño.
6. Coordinadora Nacional de Desplazados –CND– amb afiliats a Bogotá, Medellín i altres ciutats del país.
7. Fundación San Isidro; organització de Boyacá, establerta originalment a Duitama.

b) Altres organitzacions es van integrar durant mesos al Consejo Campesino Democrático:

1. Acción Campesina Colombiana -ACC-CGT-, filial de la CGT des de la separació de l'ANUC. Té afiliats a 15 departaments, especialment a Santander, Boyacá i Huila.
2. Asociación Nacional de Usuarios Campesinos –ANUC–, fundada el 1967 durant el govern de Carlos Lleras Restrepo. Va arribar a agrupar a la majoria dels camperols colombians fins a la seva divisió en Línea Armenia i Línea Sincelejo, que després d'altres subdivisions es van reunificar el 1981, però no amb el mateix nombre d'afiliats. Actualment, manté influència especialment a Cundinamarca, Huila, Putumayo, Nariño, antic Caldas, Antioquia, Sucre, Córdoba, els Santanderes, sud del Magdalena Medio i Meta.
3. Federación Agraria Nacional –FANAL–, que va ser filial de l'antiga CTC, ara s'ha afiliat a la CGT amb l'ANUC. Té presència a 10 departaments, especialment a Atlàntico, Antioquia, Boyacá i Meta. A més de camperols, afilia obrers rurals al Valle i a Urabá.
4. FESTRACOL, filial de la CTC, una organització petita, de la que es va escindir AGROCOSTA, a la regió Caribe.

CECORA, organització cooperativa.

D'altra banda, l'Asociación Nacional por la Salvación Agropecuaria –ANSA–, que no va participar en el Congrés Agrari d'abril del 2003, agrupa camperols amb petits i mitjans empresaris organitzats per producte (unitat cafetera, panelera, arrocers, lleters) i per departament (destacant-ne les associacions de l'antic Caldas, Antioquia, Huila, Valle, Santander, Boyacá i Magdalena). Aquesta associació va encapçalar la parada nacional agropecuària del 31 de juliol al 4 d'agost del 2001, que va mobilitzar a 100.000 camperols en 27 bloquejos de carreteres i manifestacions en 17 departaments. El 12 d'agost del 2003 i el 29 de novembre del 2004, va fer marxes contra l'ALCA i el TLC.

Asociación Campesina de Cimitarra

Actualment, també són molt importants les associacions de productors orgànics. És el cas de l'Asociación Campesina de Cimitarra –ACVC–, fundada el 1996, i que du a terme una tasca integral per a la defensa dels drets humans col·lectius i individuals de més de 25.000 habitants de la vall del riu Cimitarra, ubicada al Magdalena Medio. L'ACVC ha desenvolupat projectes de processament de canya de sucre, de trilladores d'arròs, de criaça de búfals, de construcció d'habitatges per a camperols de la vall i de plantes de piscicultura que l'associació ha anat implantant a la zona. A més, va promoure la constitució de la Zona de Reserva Camperola, establerta l'any 2002 però suspesa el 2003 per una resolució, que segons els delegats camperols de l'INCORA mai no va ser aprovada. No obstant, l'ACVC té una organització que a la pràctica manté la reserva i permet la realització dels projectes econòmics, ambientals i culturals dels camperols.

La lluita actual dels camperols està expressada en el Mandat Agrari, que conté 14 punts que expressen el dret a una vida digna, a la terra, a la territorialitat i la sobirania alimentària, no a l'ALCA ni al TLC. Les darreres grans mobilitzacions camperoles van ser la mobilització nacional del 16 de setembre del 2002, convocada pel Consell Nacional Camperol, que, a més de coincidir amb una aturada nacional sindical, es va perllongar en el sector rural durant quatre dies al Tolima i a Huila, i durant cinc dies al Cauca. Abans s'havia complert l'aturada agrària del 31 de juliol del 2002, convocada per Salvación Agropecuaria, que va durar una setmana i que va tenir gran incidència a Antioquia, a l'antic Caldas, al Tolima i a Boyacá. El 1996, els cocalers van protagonitzar marxegantines al Guaviare, a Caquetá, al Putumayo i a altres llocs. El moviment camperol ha participat, a més, a les mobilitzacions sindicals del 1988, 1989 i 2004, com la gran aturada nacional del 12 d'octubre del 2004.

Moviment sindical

4

Els sindicats agrupen al 8% dels assalariats (és a dir, a menys del 5% de la població treballadora). No obstant, la distribució de la sindicació no és homogènia i la majoria dels afiliats als sindicats són treballadors de l'Estat o d'empreses estatals, mentre que la sindicalització s'ha reduït de manera dràstica a l'empresa privada, especialment per la progressiva substitució del contracte laboral per contractes de serveis temporals o contractes amb "cooperatives" de treball, pels assassinats de sindicalistes, per la desindustrialització i pels canvis tecnològics.

La Central Unitaria de Trabajadores CUT, agrupa el 75% dels sindicats; la segueixen, en quantitat d'afiliats, la Central General de Trabajadores CGT (anteriorment CGTD), afiliada a la CLAT i a la CMT; i la Confederación de Trabajadores de Colombia (central única entre el 1935 i el 1945) afiliada a la ORIT i a la CIOLS.

La Federació Colombiana d'Educadors –FECODE–, filial de la CUT, és el sindicat amb més nombre d'afiliats (270.000). El segueixen les Federaciones de Trabajadores del Estado, sent-ne la principal FENALTRASE (CUT). La Unión Sindical Obrera de los Trabajadores del Petroleo destaca per la combativitat, mentre que altres sindicats continuen enfrontant processos de privatització, com els treballadors de les empreses públiques de Cali (Sintraemcali), de telèfons de Bogotá, de l'electricitat (Sintraelec-CUT) i de l'alimentació i la salut (Anthoc i altres). En el sector privat destaquen els sindicats de l'alimentació com ara Fentralimentación, que afilia treballadors de Unilever i de begudes Colombiana; Sinaltrabavaria i Sinaltrainal, als quals estan afiliats treballadors de Coca Cola i Nestlé; i Sintrainagro, que agrupa els obrers bananers.

4.1 CUT

Va ser fundada el 1986, com a resultat de la unitat de l'organització majoritària i coneguda llavors com Sindicalismo Independiente (no afiliat a cap central) la CSTC i sectors de la UTC (que va desaparèixer) i de la CTC. Actualment té 580.000 afiliats, cosa que significa que ha perdut més de la meitat dels seus socis des de la seva fundació, degut al terror desencadenat per l'assassinat de 3.500 membres i als tancaments d'empreses privades, a reduccions de personal, a l'atur, a reestructuracions i a liquidacions d'entitats de l'estat.

Malgrat això, recentment, la CUT ha aconseguit conduir importants mobilitzacions nacionals en unitat d'acció amb les altres centrals. Per exemple, l'aturada de treballadors estatals de l'11 al 18 de febrer del 1997 va paralitzar durant un dia la ciutat de Bogotà. També va ser total la vaga del 31 d'agost del 1999. I multitudinària va ser l'aturada nacional del 12 d'octubre del 2004.

La CUT ha desenvolupat un procés de reforma estructural que ha dut la central, d'una banda, a organitzar-se en sotsdirectives, en comptes de federacions departamentals; i de l'altra, a propiciar sindicats a la branca de la indústria (tot i que el Ministeri de Benestar Social s'oposa, actualment, a atorgar-los figura jurídica, com va passar amb Sintrarural).

També la CUT ha aconseguit que les seves directives siguin escollides directament pels afiliats. A les eleccions del 2003 van votar més de 265.000 treballadors.

Actualment, la CUT centra la seva activitat en la lluita contra els tractats de "lliure comerç", les privatitzacions i el model neoliberal, i pel dret d'organització sindical, especialment pel que fa a posar fi als assassinats de sindicalistes.

4.2 Unión Sindical Obrera USO

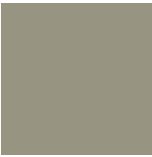
E 1922 va començar l'activitat sindical en la clandestinitat, a Barrancabermeja, organitzant els treballadors de la Tropical Oil Company –TROCO-, empresa petrolera americana. Després de moltes morts, empresonaments i acomiadaments que van deixar les vagues del 1924, el 1927 i el 1935, es van aconseguir els primers drets.

L'any 1984 i després d'una vaga, el sindicat va obligar el govern nacional a crear la petrolera estatal ECOPEPETROL, per a que administrés els recursos petrolers lliurats en el govern de Rafael Reyes.

Però el mateix dia en què va néixer la petrolera estatal, el 25 d'agost del 1951, el govern va envair la USO a través de capellans dretans, detectius i esquirols, mitjançant una assemblea antidemocràtica que es va fer a El Centro (Santander) canviant de direcció sindical. L'existent va ser desterrada i el sindicat va quedar limitat a la tasca d'empresa sota el nom de Sincopetrol.

No va ser fins el 1957 que els treballadors, orientats per Gonzalo Buenahora, van aconseguir derrotar els usurpadors, en una assemblea que va durar 15 hores. Temps després arribarien les vagues del 63 i la del 71, per violacions al conveni col·lectiu dels treballadors; durant aquestes accions va ser assassinat, per bales oficials, Fermí Amaya, mentre que 36 més van ser condemnats a Consells Verbals de Guerra a pagar penes d'entre dos mesos i catorze anys de presó a l'illa de Gorgona. Tots van ser alliberats gràcies a una llei d'indult elaborada pel mestre Eduardo Umaña Luna.

Els treballadors petrolers s'han caracteritzat per articular les lluites amb els sectors populars regionals, especialment a Barrancabermeja, ja que es van articular als moviments i aturades cíviques de la ciutat.

El 14 de setembre del 1977, amb una sòlida organització de base en els comitès de secció, va tenir lloc una aturada cívica nacional en què més de 1.000 persones, entre treballadors i habitants de Barrancabermeja i van ser detingudes, 228 treballadors van ser acomiadats. Però l'aturada va impedir la venda de la planta de Policolsa, la més rendible d'ECOPETROL, a la transnacional Dow Chemical. Des de llavors, 117 dirigents o activistes sindicals del sector del petroli contraris a la privatització han estat assassinats.

L'allau criminal contra la USO no ha conegut escrúpols, canvi permanentment de cognoms però el nom sempre és el mateix: Estat + Transnacionals. La impunitat ha regnat en 89 crims de treballadors d'Ecopetrol afiliats a la USO. Mentrestant, la justícia, encaputxada, servint-se de fiscals sense rostre, jutges sense rostre, procuradors sense rostre, i testimonis amb reserva d'identitat que han donat versions multiplicades de manera il·legal per la fiscalia, ha enviat 26 companys a la presó, altres han estat processats sense prèvia notificació que els hagués permès defensar-se. I, el que és pitjor, la mort del dret a la defensa que va suposar el crim d'Estat comès contra el destacat jurista i defensor dels drets humans i dels treballadors empresonats, l'advocat Eduardo Umaña Mendoza.

Actualment, la USO és un sindicat de tots els treballadors petrolers, amb afiliats tant dels treballadors d'Ecopetrol com de les transnacionals com Occidental, ESSO i Texas. En aquestes condicions s'afronta la lluita per defensar el petroli i el gas de Colòmbia i per impedir la liquidació o privatització d'Ecopetrol. Les vagues històriques, així com les freqüents manifestacions, són la forma d'expressió del sindicat.

4.3 Sinaltrainal

El Sindicato de trabajadores de la Industria de los Alimentos de Colòmbia va ser fundat l'any 1982 en el sí dels treballadors organitzats a les empreses de la transnacional Nestlé, com una alternativa a la defensa dels drets i les reivindicacions dels obrers d'aquest sector de la indústria nacional, colpejat durament per les polítiques neolliberals de l'anihilament de les organitzacions socials.

Des de la fundació, hi han ingressat treballadors d'altres empreses transnacionals - Coca Cola, Unilever, Freiland, Corn Products Corporation, Meals de Colombia, Nisco Royal S.A., Kraft, entre d'altres – així com monopolis nacionals, que igualment han aportat el seu granet de sorra a la construcció d'un projecte sinònim d'esperança, continuïtat en la lluita, construcció del benestar, democràcia i poder per al poble.

Degut al caràcter alternatiu del projecte de Sinaltrainal, a la història combativa del poble colombià s'han lliurat les vides dels següents treballadors de Nestlé:

Héctor Daniel Useche Berón, Víctor Eloy Mieleo Ospina, Harry Laguna, Walter Rengifo Rodríguez, Luis Alfonso Vélez Vinazco, José Manuel Becerra, Toribio de la Hoz Escorcía, Alejandro Hernández i Omar Darío Rodríguez; del municipi de Bugalagrande Jesús Orlando Crespo; els treballadors de La Rosa, Hernando Cuartas Levapán, Luis Ángel Duque; i

els treballadors de Coca Cola Isidro Segundo Gil Gil; Avelino Achicanoy Erazo, José Eleazar Manco David, Luis Enrique Giraldo Arango, Luis Enrique Gómez Granados, José Libardo Herrera Osorio, Guillermo Gómez Maigual, Oscar Dario Soto Polo, Adolfo de Jesús Múnera López, a més d'Alcira del Carmen Herrera Pérez (esposa d'Isidro). Altres han estat desplaçats de la seva terra. Els treballadors acomiadats dels seus llocs de treball són milers.

Sindicats i activistes solidaris de tot el món fan ara un boicot a l'empresa Coca Cola, com a protesta per la persecució a Sinaltrainal i l'assassinat dels seus dirigents. A Irlanda i a Itàlia, el boicot ha tingut especial importància. Als Estats Units, sindicats d'aquests països van demandar l'empresa per beneficiar-se de l'assassinat de sindicalistes.

Sinaltrainal recull 50 anys de la història de la lluita dels treballadors de l'alimentació. Des de l'arribada de la transnacional Nestlé a Colòmbia, ha lluitat contra les seves polítiques i ha denunciat la manera en què les transnacionals agreugen la nostra dependència alimentària (monopolis sobre el cafè, els greixo, la llet, etc.). Actualment, lluita contra la impunitat i és per això que forma part de les organitzacions que impulsen la campanya nacional i internacional "Contra la Impunidad Colombia Clama Justicia", que pretén donar a conèixer la veritat, que hi hagi justícia i reparació pels crims de lesa humanitat i la permanent violació dels drets humans, que l'Estat de Colòmbia comet contra les comunitats en benefici de les transnacionals i els monopolis nacionals.

4.4 Sintraemcali

Les primeres lluites dels treballadors de les empreses de serveis públics a Cali van ser contra el domini privat estranger de l'electricitat, mitjançant la Compañía Colombiana de Electricidad, que era filial de l'American and Foreign Power Company, subsidiària del consorci nord-americà Electric Bond and Share, que va arribar al país amb la United Fruit Co., per fer arribar l'electricitat a la zona bananera i, més endavant, el domini de l'electricitat de Barranquilla i altres ciutats de la Costa del Carib. Aquesta companyia s'havia apoderat, el 1928, de la Companyia de Llum Elèctric de Cali. La lluita popular va aconseguir la constitució de les Empreses Municipals l'any 1931 i, més endavant, el 1944, el Consell de Cali pels treballadors i la ciutadania va municipalitzar l'empresa estrangera, en un procés que des del 1994 s'intenta rectificar. Ara, transnacionals nord-americanes i espanyoles, com Unión FENOSA i Aigües de Barcelona, miren de privatitzar EMCALI.

Una de les lluites decisives de Sintraemcali va ser l'ocupació de la torre del Centre Administratiu Municipal de Cali (CAM) seu de l'empresa, durant el Nadal del 2001. L'acció va comptar amb un important suport dels usuaris dels barris populars i va culminar, amb èxit, un mes després, el 29 de gener del 2002. El 26 de maig del 2004 va tenir lloc una nova ocupació de la torre del CAM per exigir el compliment dels acords i va durar 4 dies, enmig d'amenaques repressives i va suposar l'acomiadament de 60 dirigents i activistes del sindicat.

Durant la lluita contra la privatització, Sintraemcali ha estat víctima de l'assassinat de setze dels seus membres, entre els quals hi ha Carlos Eliécer Prado, Henry Hernando Jiménez, Nelson López, Wilmer Vergara i Jorge Vásquez. Deu més han patit atemptats, molts han rebut amenaces de mort, com l'actual representant a la Cambra Alexander López, i vuit són a l'exili.

5

Les dones, el 51% de la població colombiana, han produït durant els darrers 30 anys el més important canvi efectiu del país, en qüestionar les relacions de gènere i les estructures familiars. Un símbol en aparença insignificant, però que marca aquest canvi, és l'abans impensable desaparició de la preposició "DE" del nom de casada, que denota pertinença o possessió. La discriminació de gènere, la violència domèstica i altres expressions del domini patriarcal subsisteixen, avui, però, tot ha quedat qüestionat.

Organitzacions com la Unió de Ciutadanes de Colòmbia, provenen de la primera fase de la lluita pels drets civils de la dona. D'altres que, com la Casa de la Dona, van sorgir del feminisme dels 70, van projectar un canvi en la mentalitat i el comportament social envers el gènere. D'altres, com Vamos Mujer, es van projectar cap als sectors populars, i unes altres, com ANMUCIC, van sorgir en els 80 d'aquests mateixos sectors, en concret de les dones camperoles. A aquesta generació pertany l'Organització Femenina Popular- OFP -, nascuda a Barrancabermeja, projectada al Magdalena Mitjà i ara present en altres indrets del país.

Avui la diversitat és gran, així com la riquesa del moviment de dones a Colòmbia. Destaca el posicionament de coalicions d'organitzacions de dones en la lluita per la pau a Colòmbia que formen el Moviment de Dones Contra la Guerra, la Ruta Pacífica de Dones, la Iniciativa de Dones per la Pau, la Mesa Nacional de Concertació de Dones, la Xarxa Nacional de Dones i l'Organització Femenina Popular-OFPP-.

5.1.OFP

A Barrancabermeja durant la dècada dels setanta, la dona, sotmesa a la pobresa, la violència, el maltractament per part dels seus marits i amb el seu paper protagonista en la lluita per la recuperació de terres per a habitatge, va merèixer l'atenció dels sacerdots Nel Beltran, Eduardo Díaz i Floresmiro López, impulsors de grups catòlics de base en l'església de Nostre Senyor dels Miracles que al barri de Versalles van promoure clubs de mestresses de casa que van donar origen, el 1972 i naixent d'un programa de la "Pastoral Social", a l'Organització Femenina Popular.

*La Ruta Pacífica de
Dones és una proposta
política feminista de
caràcter nacional
que treballa per la
tramitació negociada
del conflicte armat
a Colòmbia, i per la
visibilització dels efectes
de la guerra en la vida
de les dones.*

El 1988, amb una herència de lluites socials, l'Organització Femenina Popular va donar el pas d'assumir la seva autonomia enfront de l'església.

Des de fa més de 32 anys, amb un posicionament de gènere, l'OFP promou la civilitat, l'autonomia, la resistència no violenta, els drets de les dones i els pobles. Lluita contra la guerra i la injustícia social. Creu en la vida i en la democràcia.

L'OFP és present a la regió del Magdalena Mitjà als municipis de San Pablo i Cantagallo; al municipi de Santa Rosa al sud de Bolívar; al de Yondó al nord-est d'Antioquia; i als de Puerto Wilches, Índia, Cimitarra, San Vicente i Barrancabermeja a Santander. En els darrers anys s'ha convertit en una organització nacional, ja que el treball s'ha estès cap als sectors populars a les ciutats de Bogotà, Neiva i Cartagena.

Unides i organitzades, més de cinc mil dones al país assoleixen una incidència sobre, aproximadament, 130.000 persones gràcies a l'impacte social i familiar del treball de les dones populars, desplaçades, mestresses de casa i joves. Amb el projecte de seguretat alimentària treballen en altres indrets del país amb dones de tots els sectors, sense distinció de raça, credo, nacionalitat o nivell educatiu i cerquen el desenvolupament integral de les comunitats mitjançant l'organització, l'economia solidària, l'educació, la salut i la cultura, dins d'un procés de formació que elevi la consciència de classe i de gènere, i que defensi la vida i els drets de la dona.

També aposten per la reconstrucció del teixit social de les comunitats populars i avancen per camins que les condueixin al gaudi de societats més justes i equilibrades socialment, cultural i política.

En el segle XXI, l'Organització Femenina Popular s'articula en nou àrees de treball: Administrativa i d'Organització, Economia Solidària i Seguretat Alimentària, Habitatge Digne, Salut Integral, Jurídica, Moviment Juvenil, Comunicació, Investigació i Formació, i Desplaçament Forçat.

Des de 1996 l'OFP ha madurat la proposta política de Dones Contra la Guerra a partir de la iniciativa "Cadena de Dones Contra la Guerra i per la Pau", mitjançant la qual ha impulsat i exercit resistència civil i autònoma des de les dones amb el lema "LAS MUJERES NO PARIMOS NI FORJAMOS HIJOS PARA LA GUERRA" ("LES DONES NO PARIM NI PUGEM FILLS PER A LA GUERRA").

A Barrancabermeja, l'Organització Femenina Popular forma part de l'espai de treballadors i treballadores pels Drets Humans i ha formalitzat aliances amb l'Església Catòlica, el Programa de Desenvolupament i Pau, sindicats i grups de dones de la regió. L'Organització Femenina Popular, que des de la dècada dels noranta és acompanyada a Colòmbia per les Brigades Internacionals de Pau, està integrada en la Xarxa Mundial de Dones i Drets Reproductius i treballa conjuntament amb el Moviment de Dones de Negre d'Espanya, amb la Xarxa de Dones Solidaridad con Colombia, i amb la Xarxa de Drets Humans i Solidaritat amb Colòmbia. El treball organitzat, permanent i decidit, els ha possibilitat, en tant que dones i en tant que poble, mantenir-se amb dignitat en condicions adverses i sostenir la solidaritat amb altres sectors.

5.2. Ruta Pacífica de Mujeres (Ruta Pacífica de Dones)

La Ruta Pacífica de Dones és una proposta política feminista de caràcter nacional que treballa per la tramitació negociada del conflicte armat a Colòmbia, i per la visibilització dels efectes de la guerra en la vida de les dones. Es declaren pacifistes, antimilitaristes i constructores d'una ètica de la No-violència en la que la justícia, la pau, l'equitat, l'autonomia, la llibertat i el reconeixement de l'alteritat són principis fonamentals.

Formen part de la Ruta Pacífica més de 315 organitzacions i grups de dones coordinades en 8 regionals (Santander, Vall del Cauca, Risaralda, Cundinamarca, Putumayo, Antioquia, Chocó i Cauca).

La Ruta es va donar a conèixer públicament el 1996 en resposta a la greu situació de violència en què es troben les dones en les zones en conflicte, tant a les àrees rurals com a les urbanes; violències que han estat invisibilitzades i subvalorades per les violències ja conegudes per tots i que hom suposaria més greus. Per dur a terme les seves propostes, la Ruta de-construeix els símbols que reforcen la guerra, l'exclusió i l'extermini. La seva proposta simbòlica i poètica construeix nous símbols, llenguatges i pràctiques socials i polítiques.

5.3. Associació de Dones Camperoles, Indígenes i Negres –ANMUCIC

Creada el 1984 amb el recolzament del Ministeri d'Agricultura, després de la lluita de les dones per organitzar-se dins de la ANUC, va realitzar l'octubre d'aquell any la Primera Trobada Nacional de Dones Camperoles, a la qual van assistir líders de 30 regions del país en representació de les Junes Comunals, programes governamentals i organitzacions agràries. Es va designar un comitè coordinador de dones indígenes i camperoles, i en el transcurs de l'any 1985 es van dur a terme diverses trobades zonals. Té afiliades en 27 departaments entre els quals destaquen Boyacá, Cundinamarca, Huila, Chocó, Quindio, Arauca, Atlàntic i Guajira.

Estudiants

6

Els orígens del moviment estudiantil colombià podem trobar-los en la lluita per la independència contra Espanya. Però el moviment estudiantil contemporani comença el 8 de juny de 1929 quan va ser mort el jove Gonzalo Bravo Pérez, durant les protestes pel nomenament en cap de la policia de Bogotà del militar autor de la massacre dels obrers de la zona bananera. El 8 de juny de 1954, la dictadura militar es va cobrar la vida de l'estudiant Uriel Gutiérrez quan participava en la desfilada que commemora la data i exigeix llibertats. A l'endemà, es van multiplicar les protestes i 11 estudiants van ser assassinats per les tropes. Després de la caiguda de la dictadura militar, va sorgir la Federació Universitària Nacional-FUN-; aquesta forta organització estudiantil va ser desbaratada per la repressió després d'una dècada de lluites.

Avui resorgeixen organitzacions d'estudiants com l'Associació Colombiana d'Estudiants Universitaris –ACEU-, FUN-Comissions, i l'Organització Colombiana d'Estudiants que, juntament amb organitzacions d'àmbit local, ha convergit en la Coordinadora Nacional Estudiantil Universitària –CNEU. També es va crear, el maig del 2004, la Federació d'Estudiants de Secundària-FES.

Un moviment estudiantil, nacional, universitari i massiu s'ha expressat l'octubre i novembre del 2004 a la Universitat Nacional i a les universitats departamentals de Cauca, Valle, Santander, Cundinamarca, Atlàntic, Sucre i Guajira entre d'altres, i van afrontar una brutal repressió policíaca i la intransigència governamental. Els estudiants enfronten l'intent de l'actual govern uribista de reestructurar la Universitat Nacional, (la qual ha assolit els millors resultats en les avaluacions, que superen àmpliament els de les universitats privades així com d'altres universitats públiques), i defenen el caràcter científic i universitari d'aquestes institucions oficials i la disposició d'un pressupost adient. També ha hagut de defensar els hospitals universitaris de l'onada de liquidacions, privatitzacions i reestructuracions.

A més a més, els estudiants de secundària s'han mobilitzat arreu del país, a un lloc rere l'altre conjuntament amb l'aturada nacional del 12 d'octubre del 2004. La causa principal ha estat el pla governamental per amuntegar els estudiants en cursos massa grans, traslladar professors i disminuir-ne el nombre i retallar els pressupostos. A Neiva, Cartagena, Barranquilla, Nord de Santander, Quinchía (Quindío) i molts altres llocs, aquests joves s'han fet sentir, deixant clar el cop que la política oficial ha donat als seus estudis.

Habitatge

7

La Federació Nacional d'Habitatge Popular –FENAVIP-, La Central Nacional Prohabitatge -CENAPROV-, i la Federació Nacional d'Organitzacions d'Habitatge Popular –FEDEVIVIENDA- són algunes de les organitzacions que tracten, sota diversos enfocaments, de centralitzar i potenciar la lluita dels colombians que manquen de casa pròpia o estan en risc de perdre-la per deutes amb els bancs o altres circumstàncies. També existeixen coordinacions locals com la Coordinadora Nacional per l'Habitatge –CONAVIV-, de la ciutat de Bogotà.

Les organitzacions per l'habitatge s'han expressat des de l'acció directa per ocupar lots fins a l'aparició de diversos grups de ciutadans que reivindiquen el dret a una casa digna, els quals són:

Okupes criolls

A Colòmbia, la forma original de lluita per l'habitatge consistia en l'ocupació de lots no construïts de terrenys de l'estat o particulars. Les primeres experiències de les que es té constància van ocórrer a la ciutat de Cali el 1912 i s'hi van incrementar fins que del 1942 al 1946 hi va haver un auge de les ocupacions en terrenys municipals, tant per particulars que se'ls apropiaven per viure-hi, com per qui volia cobrar arrendament als llogaters que volguessin alçar-hi casetes. La gent es va organitzar en comitès prohabitatge que van proliferar per centenars i finalment van formar una confederació.

L'experiència de Cali dels 40 va tenir dirigents destacats com Julio Rincón o Alfonso Barberena. Rincón va ser assassinat el 1951. A Bogotà, els obrers del ciment, amb l'assessorament de Barberena, van fundar el 1959 la Central Prohabitatge, que va realitzar ocupacions el 1961, la més important de les quals va generar el barri Policarpa Salavarrieta, a un terreny de l'estat en ple centre de la ciutat. L'organització, que s'havia estès a moltes persones sense habitatge, introduïa d'una en una les casetes per la nit. L'abril de 1966 van intentar desallotjar-los a bala, però el nombre d'ocupants i la solidaritat de sindicats i estudiants que van lluitar al seu costat, ho va impedir. Hi va haver un mort (Luis Alberto Vega) i molts ferits. Després d'això, la Central Nacional Prohabitatge-----{d'on surt?, és l'hereva de la Central Prohabitatge?}----- va realitzar ocupacions en altres indrets de Bogotà i a diverses ciutats del país. També es van produir ocupacions al marge de la Central, a Barrancabermeja i altres ciutats, bastant comunes en la dècada dels 70.

A Bogotà, els obrers del ciment, amb l'assessorament de Barberena, van fundar el 1959 la Central Prohabitatge, que va realitzar ocupacions el 1961, la més important de les quals va generar el barri Policarpa Salavarrieta, a un terreny de l'estat.

El més semblant a les experiències d'okupes", tal i com es coneixen a Europa, va ser la pressa de les anomenades casonas, que tingueren lloc en la dècada dels 70. Hi va haver com a mínim 5 casos; el primer, en un sector proper al centre de Bogotà, on un grup organitzat va localitzar una casa antiga deshabitada i durant uns dies va impedir el desallotjament assegurant que eren inquilins amb autorització del propietari. Van començar 12 famílies, però després hi arribaren 8 més. Finalment van aconseguir que el Districte els construís i lliurés cases en un barri al nord de la ciutat. La publicitat del cas els va donar el suport popular que els va permetre aquell triomf.

Un altre cas, avui famós per la pel·lícula colombiana "La estrategia del caracol", del director Sergio Cabrera, va ser el d'una casa d'inquilinat del centre de Bogotà que estava en judici de successió per litigis entre suposats propietaris que van intentar fer fora els antics inquilins, els quals, llavors, es van declarar ocupants. En un intent de desallotjament, la policia va assassinar un nen. Amb la lluita, malgrat això, van aconseguir el lliurament de vivendes al sud-orient de la ciutat.

Les ocupacions de casonas van assolir sempre molta ressonància en els mitjans de comunicació, motiu pel qual van generar molta solidaritat. El seu punt feble estava, però, en el fet que el nombre de famílies era petit enfront de la repressió oberta, que es va reforçar amb el govern de Turbay Ayala el 1978. La legislació colombiana havia estat dura contra les ocupacions i s'hi va fer molt més des d'aleshores, molt altrament del que s'esdevé a alguns països com Holanda. A Colòmbia, la gent queda exposada a la repressió, i és encara pitjor en els últims anys en els quals aquesta repressió assumeix caràcter paramilitar.

Uns nous "okupes", però de les seves pròpies cases, van sorgir en la dècada dels 90 per a impedir el desallotjament de cases i apartaments embargats per les corporacions UPAC, que cobraven interessos impagables, (avui dia ho fan sota unes altres formes). Les diverses Associacions d'Usuaris de la UPAC no solament van assumir els plets jurídics, sinó que van organitzar els veïns deutors perquè uns no deixessin desallotjar els altres i eventualment apliquessin l'estratègia del caracol". Els usuaris d'UPAC van aconseguir una sentència de la Cort Constitucional que desmuntava parcialment el sistema de crèdit usurer per a habitatge.

En els darrers anys, s'ha produït a Monteria, Medellín, Cali, Valledupar, Cartagena i altres llocs, una nova onada d'ocupacions de lots pels desplaçats per la violència, i també a les zones afectades per la crisi del cafè, com és el cas de Chinchiná i Pereira. Són freqüents els desallotjaments policials i, a Medellín, el 2004 un incendi accidental a una de les ocupacions va destruir centenars de cases.

A Monteria, l'any 2000 la policia va atacar milers d'ocupants i va deixar 3 morts i 150 ferits i, malgrat això, la massa d'ocupants va aconseguir de rebutjar l'agressió policial. Posteriorment, va ser assassinat un regidor municipal que recolzava els ocupants. Per a tractar de detenir les ocupacions de lots pels desplaçats que provenien del camp, va aparèixer el grup paramilitar Mort a Invasors -MUIN-, que es vantava de desallotjar les "invasions"; no obstant això, les ocupacions van continuar degut a la gravetat del problema del desplaçament de camperols per la violència. Finalment, van ser destinades 30 hectàrees per a plans de vivenda a favor d'aquestes persones. Aquesta victòria va ser assolida a pesar que alguns dirigents dels ocupants van ser assassinats pels paramilitars.

Venedors ambulants

8

L'aclaparadora realitat del treball submergit i l'atur a les ciutats de Colòmbia i altres països genera la necessitat de la "rebusca"(rebusque) en les vendes ambulants. Als centres urbans hi ha 5 milions de treballadors submergits i més de 2 milions d'aturats, sense perspectiva que, dins de l'actual model econòmic, un accelerat desenvolupament industrial pugui resoldre la problemàtica de la feina a curt o mitjà termini.

Milers de venedors ambulants són sistemàticament perseguits, en part perquè són una competència del comerç formal, i perquè ara l'existència de vendes ambulants conspira contra la universalització de l'impost al valor afegit que es vol imposar a tots els consums, inclosos els aliments de primera necessitat.

Anys de lluita al carrer han fet proliferar centenars d'organitzacions de venedors ambulants a totes les ciutats del país, algunes de les quals, com Sindevededores, han aconseguit una presència nacional, encara que minoritària, enfront de la dispersió organitzativa que segueix dominant i que permet que els venedors informals continuïn sent víctimes de diverses pressions, setges i repressions que els impedeixen un dret bàsic, com és el del treball.

9

Prop de 150 mil petits propietaris de camions van crear l'Associació de Camioners de Colòmbia -ACC-. Els camioners protesten des de 1996 perquè les grans empreses de càrrega s'emporten la millor part dels guanys quan contracten els camioners, i exigeixen al govern que aquestes empreses respectin les taules de nòlits que han de pagar-los i que redueixi les tarifes dels peatges i els preus de la gasolina.

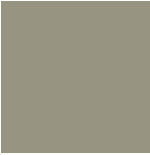
Després de tres setmanes de vaga, els camioners assoliren el 14 de setembre de 2004 un important acord, que consisteix a establir la taxa especial de nòlits per al transport de carbó a la qual s'oposen les transnacionals i altres empreses. La Superintendència de Ports també ha d'imposar fortes sancions a les empreses que incompleixin les normes relacionades amb el pagament de nòlits.

Uns altres punts bàsics d'aquest acord, es resumeixen de la següent manera:

1. Es desenvoluparà un cronograma de treball amb reunions permanents de tres comissions per estudiar els punts neuràlgics del sector, que serà supervisat per les cambres(?) sisena de la Cambra i el Senat. Una de les comissions tracta la logística, que contempla temes d'infraestructura física, cadena logística, parc automotor i equipament i seguretat en carretera. Una altra tractarà els aspectes comercials que involucren temes de competitivitat, multimodalisme, intermodalisme, transport internacional i Tractat de Lliure Comerç-TLC-. La tercera estarà relacionada amb la temàtica estructural en la qual hi ha aspectes com la cadena productiva i l'estructura del sector, les relacions laborals i comercials, i la capacitat.

2. Quan sigui acomplert el cronograma, el Congrés de la República realitzarà una sessió plenària de les comissions(?) sisena de Cambra i Senat per presentar un text de projecte de llei per al transport de càrrega per carretera.

3. Es manté la taula vigent de nòlits i l'article 2 de la resolució 2004(?) del 2004 que possibilita signar convenis dels processos de negociació entre les empreses generadores de càrrega i els camioners, tot tenint en compte els volums de càrrega garantits i els temps de càrrega i descàrrega eficients, entre altres aspectes.-----??

4. El Govern es compromet a fer respectar la taula de nòlits.
5. Els únics descomptes per al contractament de viatges seran els que estableix la Llei (ICA i retenció en font).---(?)
6. Les empreses que utilitzen els serveis de transport de càrrega tindran 8 hores de termini per pagar la totalitat dels nòlits als camioners, una vegada aquests presentin les comptes de cobrament.

*Prop de 150 mil petits
propietaris de camions
van crear l'Associació
de Camioners de
Colòmbia, ACC.*

10

El Moviment Cívic uneix els diversos sectors socials regionals o urbans. L'auge d'aquests moviments va estar determinat tant per la dispersió obrera en nombroses i petites empreses i establiments, situació que dificulta l'organització sindical, com per l'existència d'un ampli sector de "treballadors per compte propi". Actualment, la tercera part de la població treballadora són petits propietaris que, sovint, treballen per enriquir les grans empreses: transportistes, comerciants, mecànics, fontaners... Tot i que alguns d'aquests sectors estan ben organitzats i duen a terme les seves pròpies mobilitzacions, com és el cas dels camioners, el moviment cívic actua com un sindicalisme general.

Entre 1957 i 1981 hi van haver 154 aturades cíviques: 97 durant el govern de Belisario Betancur i 145 en el de Virgilio Blanco. Barrancabermeja, l'Orient i Sud-oest d'Antioquia, el Sarare i Nariño van ser alguns dels escenaris de les majors aturades. La solució que va preveure el govern raïa en l'elecció d'alcaldes i, especialment, en la descentralització, que permetés responsabilitzar les forces regionals de les deficiències generals. En gran mesura, el moviment cívic va participar en les eleccions, va conquistar alcaldies i, fins i tot, governacions, assumint així un paper polític local.

Les aturades cíviques van continuar, no obstant, responent els abusos i desatencions del govern nacional. Durant el 2004 se'n van realitzar, en protesta per assassinats i massacres, a poblacions com Tame, Saravena i Fortul (Arauca); d'altres per raons de reivindicació econòmica com l'aturada d'Orocúe (Casanare); la més destacada, però, va ser la del nord de la Vall d'Aburrà contra l'impost de valorització i peatge a una carretera nacional.

10.1 Moviment Regional del nord de la Vall d'Aburrà

En confluència amb l'Aturada Cívica Nacional decretada per les centrals obreres, els treballadors estatals i diverses forces polítiques contra l'inici de negociacions pel Tractat de Lliure Comerç –TLC- entre els Estats Units i Colòmbia, el Comitè Zonal del Nord de la Vall d'Aburrà, integrat per representants dels municipis de Copacabana, Girardota, Barbosa i Bello, va decretar la realització d'una ATURADA CÍVICA REGIONAL INDEFINIDA contra el cobrament de valorització i la instal·lació d'un "peatge social" ("peajito social"), per la construcció de la Doble Calçada "Bello-Hatillo".

La valorització va ser imposada als integrants de la Junta de Valorització, conformada manyosament, ja que ni els van consultar ni se'n va discutir la distribució. Van decretar el cobrament per a tots els estrats, de l'1 al 7; aquest darrer està conformat per comerciants i industrials, així com per a tots els predis urbans i rurals sense excepció.

El "peatget social", invent antijurídic d'Uribe Vélez, també els fou imposat als 4 alcaldes dels esmentats municipis, als consells municipals, als personers i al conjunt de la població pel president Uribe Vélez en persona quan va assistir a una exclusiva i selecta sessió de l'Assemblea Departamental. Una vegada a la zona, per a la Doble Calçada es van instal·lar dos peatges en una via alterna, un al Trapiche i l'altre a Cabildo. En la troncal occidental, entre Bello i Hatillo, i sols a una distància de 20 km l'un de l'altre, hi hauria dos peatges més, un a la via principal i l'altre a l'alterna. La comunitat va desestimar la idea, ja que era clar que el "peatget social", que s'iniciaria amb el cobrament de \$1500 pesos, al final s'anivellaria amb la resta de peatges que es paguen al país, com ho va expressar el president Uribe Vélez en l'assemblea Departamental.

Copacabana va ser el municipi que va iniciar la mobilització amb una concentració al parc principal. La gent va sortir en marxa pacíficament cap a l'autopista on l'Esquadró Metropolità Anti Avalots (ESMAD) els va impedir continuar la marxa. Van colpejar molts manifestants i en detingueren alguns. Això va provocar la reacció de la població que va prendre l'entrada principal al municipi, i va cridar pel tancament de comerços i la suspensió del transport intern, cosa que es va fer. Amb enfrontaments a la sortida de la població, el moviment es va sostenir durant gairebé cinc dies malgrat les pressions per alçar-lo.

Barbosa i Girardota, al tercer dia, convocats també pels comitès municipals respectius, van iniciar mobilitzacions en les quals els manifestants sol·licitaven el tancament del comerç i la suspensió del transport en recolzament a la lluita dels habitants de Copacabana i en rebuig a la Valorització i al "peatget social". També hi van arribar esquadrons de l'ESMAD, amb la constant de brutals agressions als manifestants i la detenció de molts d'ells. En ambdues poblacions va continuar l'Aturada Cívica Regional (PCR) que va assolir els tres dies.

Amb Copacabana, Girardota i Barbosa en aturada cívica regional indefinida, es va demostrar la voluntat de la comunitat del nord de la Vall d'Aburrà de no acceptar més impostos directes i indirectes contra una població empobrida per la desindustrialització que ha viscut la regió, conseqüència de l'obertura econòmica. En l'actualitat es vol agreujar la situació amb més impostos i més valorització. El Comitè Intersindical del Nord va tenir una destacada participació en el moviment. També els estudiants s'hi van fer presents i van recolzar l'aturada cívica. El grup musical Pasajeros va haver de passar 173 dies a la presó per les calúmnies de què va ser víctima arran les actuacions artístiques durant l'aturada.

10.2 Federació Comunal de Bogotà

Un component fonamental dels moviments cívics són les Juntes d'Acció Comunal, existents arreu del país, que van ser creades en virtut de la llei 59 de 1958, sota la tutela governamental. En la mesura que aquest moviment comunal va poder constituir associacions de juntes i després federacions, va guanyar autonomia i va assolir la realització d'events nacionals

Un component fonamental dels moviments cívics són les Juntes d'Acció Comunal, existents arreu del país, que van ser creades en virtut de la llei 59 de 1958, sota la tutela governamental.

com els que van generar el Moviment Comunal i Comunitari-MCC-. El moviment s'ha plantejat la participació política i, en alguns casos, els seus líders han estat elegits a corporacions públiques. La Federació de Bogotà s'ha mantingut en l'objectiu d'una interlocució autònoma amb l'Estat. ----- (¿quina és la relació entre el MCC i la Federació Comunal de Bogotà?)-----

La Federació Comunal de Bogotà és la principal xarxa d'organitzacions amb què compta la ciutat, i està composta per 20 associacions de juntes d'acció comunal de les 20 localitats que la conformen, és a dir, 1.734 juntes d'acció comunal. En l'actualitat hi ha afiliades a l'organització gairebé 750 mil persones, amb prop de 23 mil líders. L'objectiu d'aquesta Federació, creada en 1991, és tant representar els veïns de la ciutat com la mobilització de la gent per la solució dels seus problemes més freqüents.

Bogotà té gran quantitat de problemes i la població ha de ser escoltada per a participar en les solucions. La Federació Comunal actua d'acord amb criteris de democràcia participativa en la interlocució entre l'Estat i la comunitat. La Federació recull el pensament del veí mitjançant la Junta d'Acció Comunal i de l'Associació de Juntes.

10.3 Mogotes

El 1997, el poble de Mogotes, departament de Santander, va ser pres per la guerrilla de l'ELN, que va segrestar l'alcalde perquè fos sotmès a un "judici popular" per acusacions de corrupció. La mobilització del poble va ser decisiva per rebutjar la violència i buscar un altre camí per tractar els conflictes. Amb el recolzament de la diòcesi de Socorro y San Gil (Santander) i alguns líders del poble, els 15 mil habitants van decidir organitzar-se i crear la seva pròpia Assembla Municipal Constitutiva –AMC- per desterrar la violència i la corrupció, i impedir que la subversió decidís per ells. La Diòcesi ha impulsat, a més a més, des de fa anys enrere que mossèn Gómez Serna va iniciar l'exercici com a bisbe, un moviment regional alternatiu que inclou cooperatives integrals camperoles i una universitat.

Ambientalistas

11

Les organitzacions ambientalistas van aflorar a partir de la dècada dels 70, especialment a les universitats com, per exemple, la del Tolima. Es van multiplicar a la dècada dels 80, estimulades per la creació dels Consells Verds a molts municipis. Posteriorment, el naixement d'ECOFODO va ampliar les perspectives per la consolidació de les organitzacions ambientalistas. Avui dia, són centenars d'organitzacions, des de les que estan arrelades en la base local i tenen objectius regionals, com la Fundació d'Amics de la Cocha o l'Associació de Pescadors del Sinú- ASPOSIG, passant pels col·lectius ambientals locals com el de Medellín o el grup ecològic de Risaralda, fins arribar a ONG's d'acció nacional com Censat, Moviment Verd Colombià, Mata de Monte, Penca de Sábila i Cactus.

11.1 Grup de defensa dels parcs nacionals

Amb el lema "No a les fumigacions als parcs nacionals", un grup liderat per diverses organitzacions ambientalistas es va organitzar en març del 2004, per exigir al govern d'Álvaro Uribe Vélez que desistís del projecte d'aspersió aèria de glifosat en aquells territoris. Segons l'organització no governamental Censat-Agua Viva, el pla de fumigació volia arribar a 28 de les 47 reserves naturals del país.

Les xifres oficials adverteixen que en aquests parcs hi ha al voltant de 6.000 ha. de cultius il·legals, especialment de mates de coca, que equival a poc més de la desena part de les sembres de coca i roselles que té el país. La ONG va recordar que les reserves naturals reuneixen la biodiversitat colombiana i han estat el territori tradicional d'indígenes i afroamericans, així com també dels colons en general.

Prop de 800.000 colombians viuen als parcs nacionals, des d'on provenen les fonts d'aigua per a importants centres urbans del país. L'anomenat Grup per la Defensa dels Parcs Nacionals de Colòmbia, es va crear per a enfrontar la intenció de l'estat anunciada recentment de suprimir les sembres il·legals en aquests territoris mitjançant la fumigació aèria. Diversos fòrums i debats realitzats pels activistes van aconseguir que el govern declarés que, "de moment", no seran fumigats els parcs nacionals.

*L'anomenat Grup per
la Defensa dels Parcs
Nacionals de Colòmbia,
es va crear per a
enfrentar la intenció
de l'estat anunciada
recentment de suprimir
les sembres il·legals
en aquests territoris
mitjançant la fumigació
aèria.*

I 1.2 Nobsa contra la incineració d'agrotòxics

Les 160 tones de tòxics que estaven emmagatzemats des de 1997 a Caracolicito, a El Copey (César), anaven a ser incinerats a Nobsa (Boyacá), per l'empresa cimentera suïssa Holcim. Aquests productes van ser importats per la Federació de Cotoners, la qual va liquidar per fallida fa ara quasi 20 anys, quan l'insecte *Antonomus grandis* va adquirir resistència al Metil-Parathion i no van poder controlar la plaga. Els estaments cívics de Nobsa i les organitzacions ambientalistes es van organitzar i van portar a terme una protesta i un fòrum els 30 i 31 de gener del 2004, aconseguint que no es realitzessin ni el trasllat ni la incineració del perillós agroquímic.

12

Els esforços per unir els artistes són diversos: la Corporació Colombiana de Teatre, que en el passat va agrupar la majoria dels grups de teatre, subsisteix avui dia i ha acomplert un paper molt important, no sols en la representació gremial sinó també vers els temes nacionals fonamentals, especialment en la lluita per la pau i, actualment, contra el TLC; altres organitzacions importants són la Corporació d'Artistes Plàstics-COOPERARTE, la Unió Nacional d'Escriptors, i la Societat d'Autors i Compositors-SAYCO, que agrupa els autors interessats en el cobrament dels seus drets.

Un aspecte de la complexa situació actual és la repressió sobre els artistes solidaris amb el moviment social popular; el grup musical Pasajeros va estar 173 dies empresonat per haver actuat en l'aturada cívica del nord de la Vall d'Aburrà, on els van acusar d'incitar al delictes amb les seves cançons. Per la seva llibertat es va mobilitzar el Col·lectiu d'Artistes Populars de Medellín.

12.1 Coalició Colombiana per la Diversitat Cultural

Les negociacions del Govern colombià per a subscriure l'Acord de Lliure Comerç de les Amèriques-ALCA- i el Tractat de Lliure Comerç amb els Estats Units –TLC- tindran un gran impacte en l'activitat econòmica, social i política del país. El seu efecte en el sector cultural també serà enorme. Així ho va entendre un grup important d'artistes que van decidir fer front a aquesta realitat, i subscriure una declaració en què es constituïen en la Coalició Colombiana per la Diversitat Cultural, amb la finalitat de participar en el procés amb l'aportació d'experiència i coneixements, en la decisió de protegir el dret a la diversitat cultural.

En la major part dels sectors industrials, comercials i de serveis es coneixen les asimetries que presenten les negociacions, però en el sector cultural són de major dimensió: mentre aquest sector genera prop del 2,1% de la riquesa nacional, el dels Estats Units representa el 7,6% de la seva---(?)---. Ensenms, la globalització ha accelerat la concentració de la propietat de les empreses culturals, en la mesura que s'han conformat grans monopolis en la producció i distribució de continguts, cosa que amenaça un dels valors fonamentals de la humanitat: la diversitat cultural.

*La Coalició Colombiana
per la Diversitat
Cultural s'uneix,
doncs, a les coalicions,
organitzacions civils
i Estats del món que
lluiten per la diversitat
cultural.*

Aquests desenvolupaments han dut a incorporar en les negociacions dels tractats el tema de la diversitat cultural, amb la introducció de tractaments diferenciats per les activitats, indústries i empreses de la cultura. D'aquesta manera, les nacions cerquen garantir i preservar-ne la sobirania, el dret a desenvolupar la identitat, tot mantenint el poder de formular, reformar i dissenyar les seves polítiques culturals. Assolir aquest propòsit és una altra de les tasques que assumeix la Coalició, que realitza el seu treball orientada pels principis que s'han establert en fòrums mundials com la UNESCO (2001) i la Declaració de Seül (2004), als quals es van adherir, i que es sintetitzen de manera precisa en els següents termes:

- Els continguts culturals i les expressions artístiques reflecteixen les identitats, experiències i valors dels pobles i, per tant, difereixen fonamentalment de tots els altres béns i serveis.
- Els ciutadans han de tenir un ampli accés als continguts culturals i les expressions artístiques del seu país, i els artistes i creadors han de tenir la possibilitat de difondre les seves creacions entre els conciutadans.
- Un intercanvi equilibrat de continguts culturals i expressions artístiques entre els països contribueix fonamentalment a assolir un major enteniment entre els pobles i a atendre l'emergència d'un món amb cooperació i compromès amb la pau, permetent així una globalització que respongui veritablement a les necessitats de la humanitat.
- Les forces del mercat no garanteixen, per elles mateixes, uns nivells significatius de creació, producció i difusió cultural en cada país; és per això que els Estats han de preservar la llibertat d'implementar, sense restriccions polítiques, mesures que assegurin la producció i circulació efectives de la seva cultura dins i fora de les fronteres.
- La Coalició impulsarà compromisos perquè l'Estat colombià s'abstingui de recolzar mesures a escala internacional que puguin deteriorar o suprimir les potències creatives humanes i els objectius fonamentals de la cultura, o aquelles que afebleixin la capacitat del país per recolzar les diverses identitats culturals de la nació.

Aquests principis són la base sobre la que la UNESCO ha proposat la Convenció sobre la Diversitat dels Continguts Culturals i les Expressions Artístiques; un instrument amb fonament jurídic vinculant que ompli el buit que existeix en el dret internacional; que atorgui als Estats un ciment legal per elaborar, executar, i mantenir les seves polítiques culturals, i que faci de contrapès a la pressió que exerceixen sobre la cultura els acords de comerç internacional. Aquesta Convenció s'adoptarà en la Conferència General de la UNESCO d'enguany.

En alguna d'aquestes negociacions comercials, les asimetries en el tema cultural han portat a establir Clàusules d'Excepció o Reserves en els tractats, que fixen condicions especials en l'accés als mercats, la inversió, el tractament nacional o a la clàusula de la nació més afavorida en el terreny de les indústries culturals. Una altra opció és l'establiment d'una clàusula específica que garanteixi l'autonomia dels Estats contractants per mantenir i formular polítiques de foment de sectors estratègics com la indústria editorial, la televisió, el cinema, la música i les altres manifestacions artístiques i culturals.

Aquestes alternatives han d'estar presents en les negociacions dels tractats que du a terme el govern colombià amb altres països. Amb la conformació de la Coalició, el govern nacional i el sector cultural compten amb una representació i una nova eina per a enriquir el debat dels tractats de negociació i, fonamentalment, per a arribar a acords que permetin preservar la diversitat cultural de la nació.

13

Actualment, una xarxa d'organitzacions de defensa dels drets humans treballa a Colòmbia. Un paper precursor el va tenir el Comitè Permanent per la Defensa dels Drets Humans, sorgit en la lluita contra l'"estatut de seguretat" del president Turbay Ayala, i que té en l'actualitat seccions a diversos departaments, ciutats i poblacions del país. L'Associació de Familiars de Detinguts i Desapareguts-ASFADDES-, data de la mateixa època. Molt importants també són, avui dia, les organitzacions que denuncien, analitzen i cerquen prevenir el desplaçament forçós com CODHES; les d'assistència jurídica com el Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo", la Comissió Colombiana de Juristes –CCJ-, la Corporació Jurídica Libertad, i ----(¿la comissió, col·lectiu, coporació d'advocats, jutges..?)-----Humanidad Vigente; les organitzacions que treballen en un ampli espectre d'accions en defensa dels drets humans, com la Comissió Intereclesial de Justícia i Pau, ILSA, Minga, la Corporació de Drets Humans Semillas de Libertad –CODEHSEL-, sostinguda per organitzacions socials d'Antioquia, així com Reiniciar i altres organitzacions no governamentals que aconsegueixen un paper vital en la situació colombiana, algunes de les quals estan agrupades en la Plataforma Colombiana de Drets Humans, Democràcia i Desenvolupament.

13.1 ASFADDES

L'Associació de Familiars de Detinguts i Desapareguts –ASFADDES-, fundada el 1982, naix de l'essència mateixa dels conflictes socials que viu secularment el nostre país i de la vivència quotidiana d'una situació de violència concreta: la desaparició forçada de persones.

És aquest un organisme integrat per dones, homes, nens, joves, mestresses de casa i camperols, d'extracció social majoritària de classe baixa i mitjana baixa, que tenen un familiar desaparegut.

És una organització d'àmbit nacional, amb oficines seccionals a Cundinamarca, Bucaramanga, Popayán i un equip coordinador nacional a Santafé de Bogotá.

L'Associació de Familiars de Detinguts i Desapareguts porta un seguiment de cada cas i gestiona activitats de denúncia, assistència legal i documentació, acompanyament, educació a nens i joves, autogestió, assistència social i tercera edat, desplaçaments i, d'acord amb el cas, avancen processos penals i d'altra mena, arriben fins a la instància contenciós-administrativa, i aconsegueixen algunes vegades el càstig per als culpables i una indemnització com a forma de "reparar" o "rescabalar" en alguna mesura el dany causat per part de l'Estat.

ASFADDES és filial de FEDEFAM (Federació Llatinoamericana d'Associacions de Familiars Desapareguts), amb estatus categorial II davant l'ONU.

13.2 Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo"

La corporació "Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo", fundada el 1983 està afiliada a la Federació Internacional de Drets Humans –FIDH-, l'Organització Mundial Contra la Tortura –OMCT- i té estatus consultiu en l'Organització d'Estats Americans –OEA-. Està conformada per professionals del dret, homes i dones que treballen de forma integral per la defensa dels drets humans –drets civils, polítics, econòmics, socials, culturals i del medi ambient-, cosa que comprèn tasques de denúncia i accions jurídiques en el marc de la Constitució i la Llei.

Al llarg de més de 25 anys ha apoderat en instàncies judicials nacionals, així com de supervisió internacional, a innombrables víctimes i familiars de camperols, indígenes, dones, nens i nenes, periodistes, funcionaris públics i organitzacions socials, populars i sindicals que han estat víctimes de greus violacions dels drets humans, tot cercant que els responsables d'aquests fets siguin investigats, jutjats i sancionats; que els familiars i organitzacions siguin reparats integralment, i lluitant per què la memòria col·lectiva del que va ocórrer prevalgui sobre l'oblit que volen imposar els victimaris d'aquests crims.

Aquest col·lectiu treballa de manera permanent contra la impunitat i per la defensa del dret a la Veritat, la Justícia i la Reparació Integral dels crims de lesa humanitat comesos al país, com a pressupostos mínims i irrenunciables per a la democràcia, sobre els quals és possible avançar en la solució a la crisi de drets humans i assolir la pau tan anhelada per la societat colombiana.

El Col·lectiu d'Advocats, al llarg de tota la seva existència ha avançat accions i processos jurídics de gran transcendència nacional i internacional. Mitjançant una àrdua tasca en defensa dels drets humans, s'ha impedit l'acomiadament massiu de treballadors; s'ha demandat la inconstitucionalitat d'innombrables normes que afecten drets fonamentals i les estructures de l'Estat Social de Dret; s'han avançat accions que han anul·lat estats d'excepció; s'han aconseguit resolucions judicials que enforteixen la competència de la justícia ordinària sobre la militar en greus casos de violacions de drets humans; s'ha obtingut la sanció penal i disciplinària de funcionaris implicats en crims de lesa humanitat; s'han avançat casos davant les instàncies internacionals amb notable èxit, que han evidenciat la responsabilitat de l'Estat en la creació, desenvolupament i enfortiment paramilitar, així com la connivència que tenen aquestes organitzacions criminals entre diverses autoritats.

Part del problema de la violència política té el seu origen en la injustícia i inequitat social i, consegüents amb això, recolzen jurídicament i tècnica processos organitzatius i d'exigibilitat en torn a drets econòmics, socials i culturals; activitats que són complementades amb tasques d'educació i formació popular en drets humans.

Així mateix, han estat avançades accions jurídiques per procurar la defensa dels drets fonamentals de la població desplaçada, camperola i indígena entre d'altres, així com accions de defensa del medi ambient; i ha participat en esdeveniments i missions internacionals sobre la problemàtica dels drets humans a Colòmbia.

En aquest incessant treball contra la impunitat i per la veritat, la justícia i la reparació, el Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo" ha apoderat víctimes i familiars que, d'entre els quals, a manera d'exemple, exposem els següents casos:

- Cas del Palau de Justícia: ocorregut el novembre de 1985 amb la desaparició dels treballadors de la cafeteria del Palau de Justícia per part de l'Exèrcit Nacional, en els fets de la presa del Palau per guerrillers del M19. L'Exèrcit el va assaltar amb tancs assassinant molts magistrats, la majoria dels guerrillers i els treballadors de la cafeteria, dels quals no van aparèixer els cossos. Aquest cas es va avançar a la Comissió Interamericana de Drets Humans.
- Cas de la Rochela: massacre de funcionaris judicials en què es troben involucrats membres de l'Exèrcit Nacional compromesos amb la creació de grups de justícia privada (grups d'execució).
- Massacres de Trujillo: ocorregudes entre finals de 1988 i principis de 1990 al municipi de Trujillo (Cauca), on van ser torturades, assassinades i desaparegudes més de 107 persones. L'Estat colombià va reconèixer la responsabilitat d'aquests crims. Aquest cas va ser avançat igualment a la Comissió Interamericana de Drets Humans.
- Cas "Xarxa de l'Armada Nacional": la Xarxa d'Intel·ligència n° 7 de l'Armada va ser responsable de la comissió de més de 63 homicidis i 9 temptatives d'homicidi al Port Petrolier de Barrancabermeja entre el 1990 i el 1991.
- Massacre de Caloto: vint indígenes Paeces (de la comunitat Nasa) van ser massacrats a la hisenda El Nilo, corregiment de El Palo, municipi de Caloto (Cauca), el dia 16 de desembre de 1991. Els responsables dels assassinats van ser membres de la Policia Nacional en coordinació amb persones vinculades al narcotràfic i el paramilitarisme. Aquest cas es va avançar, igualment, a la Comissió Interamericana de Drets Humans.
- Massacre de Los Uvos: assassinat de 17 humils pagesos per membres de l'Exèrcit i paramilitars, en fets comesos el 7 d'abril de 1991, a la contrada de Monteredondo, Uvos (Cauca). Aquest cas es va avançar a la Comissió Interamericana de Drets Humans.
- Homicidi del Fiscal Tercer Superior de la Procuradoria General de la Nacional, regional Meta, Jesús Emilsen Avella, per part de membres de la Policia Nacional i paramilitars en fets esdevinguts el 30 d'octubre de 1991 a la ciutat de Villavicencio (Meta).
- Violència sexual contra la menor Antonia Paguena Salas, en fets esdevinguts a la senda La Floresta, San Pablo (Bolívar) i els responsables dels quals són membres de l'Exèrcit Nacional.
- Homicidi de la nena Martha Cecilia Ayure Quintero (11 anys), ferides a la seva germana Sandra Milena Ayune i a la seva mare Matilde Quintero, per membres adscrits a la Brigada Mòbil n° 1 de l'Exèrcit Nacional, en fets esdevinguts el dia 13 de maig de 1992 a la finca El Salto, jurisdicció del municipi de la Uribe (Meta).
- Massacre de Riofrío: esdevinguda el 5 d'octubre de 1993 i executada per paramilitars amb la participació de membres del Batalló Palacé. Els victimaris van entrar a les humils vivendes de les famílies Ladino Ramírez i Molina Solarte i van detenir, torturar i assassinar en total estat d' indefensió a 13 dels seus membres entre els quals es trobava una menor d'edat, i després van pretendre fer passar les víctimes com a morts en combat. Aquest cas es va avançar a la Comissió Interamericana de Drets Humans.

- Homicidi del Senador de la República per la Unió Patriòtica Manuel Cepeda Vargas, en fets violents ocorreguts el dia 9 d'agost de 1994 a la ciutat de Bogotà i on van ser condemnats com a responsables, membres de l'Exèrcit Nacional que van actuar en connivència amb paramilitars.
- Homicidi de la nena Sandra Catalina Vásquez Guzmán, de 10 anys d'edat, ocorregut el 28 de febrer de 1993, després d'haver estat violada, a l'interior de l'Estació III de la Policia Nacional, ubicada al barri Germania de la ciutat de Bogotà.
- Violència sexual contra la menor de 15 anys María Cristina Rojas, per membres de l'Exèrcit Nacional –Batalló Tarqui, en fets ocorreguts el dia 7 de setembre de 1994 a la senda Calle Arriba del municipi de Tasco (Boyacá).
- Massacre de Mondoñedo: perpetrada el 6 de setembre de 1996, per membres adscrits a la “Dijin” de la Policia Nacional, que van detenir 6 joves tot sindicant-los de pertànyer a la “Xarxa Urbana Antonio Nariño” de les FARC-EP, els van sotmetre a cruels tortures, els van assassinar i posteriorment van procedir a incinerar els cossos.
- Massacre de la Tatacoa: ocorreguda el 6 de març de 1996 quan membres adscrits al Batalló Tenerife de l'Exèrcit Nacional amb seu a la ciutat de Neiva (Huila), van detenir i assassinar en total estat d'indefensió 7 persones que feien turisme al paratge conegut com el Desert de la Tatacoa.
- Homicidis, amenaces, crema de ranxos i posterior desplaçament de diverses famílies assentades de la Hisenda Bellacruz, ubicada als municipis de La Gloria, San Bernardo i Tamaleque; Cesar. Entre els responsables hi ha membres de la família Marulanda.
- Homicidis, en total estat d'indefensió, dels llauradors José Antonio Romero, Orlando Ordóñez Álvarez i Norberto Hernández, per part d'efectius de l'Exèrcit Nacional, Companyia “Héroes de Arauca” de la Brigada Mòbil n° 1, que van arribar a la senda El Darién, jurisdicció del municipi de Puerto Rico (Meta), el 16 de desembre de 1996, i després de detenir a les víctimes, els van afusellar per, tot seguit, presentar-los com a morts en combat.
- Massacre de Mapiripán: ocorreguda entre els dies 15 i 20 de juliol de 1997, quan un grup de paramilitars, que vestien peces de roba d'ús privatiu de les forces militars, va irrompre al municipi de Mapiripán, Meta. Els paramilitars venien de San José del Guaviare, lloc on havien arribat per via aèria uns dies abans. Durant la seva permanència en aquest municipi van sotmetre violentament la població i van procedir a retenir, torturar i assassinar 49 persones, els cadàvers esquarterats de les quals van ser llençats al riu Guaviare. Aquest fet va produir el desplaçament del 80% de la població. En aquest procés estan vinculats, per acció i omissió, membres de l'Exèrcit Nacional, entre ells el General Humberto Uscatagai Ramírez i el Coronel Lino Sánchez. Aquest procés es troba actualment a la Cort Interamericana de Drets Humans.
- Massacre del 16 de maig de 1998: ocorreguda a la ciutat de Barrancabermeja (Santander), on van ser desapareguts 25 joves dels barris populars, i 7 més van ser assassinats per grups paramilitars amb la connivència de membres de la força pública.
- Homicidi del dirigent sindical Jorge Ortega García, vice-president de la CUT i responsable de drets humans d'aquesta secció sindical, en fets ocorreguts el 20 d'octubre de 1998 a Bogotà, que mesos abans havia estat absolt en un procés penal que, amb testimonis secrets, havia avançat la Fiscalia General de la Nació pel presumpte delictes de rebel·lió.
- Homicidi de Carlos Hernando Vargas, Director Regional de “Corporinoquia”, ocorregut el dia 2 de desembre de 1998 a Yopal (Casanare). S'havia destacat per denunciar la contaminació i desforestació que estaven provocant les explotacions realitzades per les empreses petrolieres amb emplaçament a la regió, en particular la British Petroleum Company (B.P.), situació que li va generar permanents amenaces contra la seva vida i integritat personal, per part de membres de les

Autodefensas Camperoles del Casanare.

- Massacre de Santo Domingo: ocorreguda el 13 de desembre de 1998, al caseriu Santo Domingo, municipi de Tame (Arauca), on membres de la Força Aèria Colombiana van bombardejar causant la mort de 7 nens i 10 persones adultes. Aquest cas s'avança a la Comissió Interamericana de Drets Humans.
- Massacre de San Pablo: ocorreguda el 8 de gener de 1999 a la capçalera municipal de San Pablo (Bolívar), on membres d'un grup paramilitar d'aproximadament 60 homes arribaren en 4 llanxes a través del riu Magdalena a una zona fortament militaritzada per l'Exèrcit, la Policia i l'Armada Nacional, i va procedir a assassinar 14 persones totalment indefenses. Entre les víctimes es trobava la senyora Miriam Riobo, en estat d'embaràs.
- Massacre del 28 de febrer de 1999: ocorreguda a la ciutat de Barrancabermeja (Santander), on van ser assassinades 9 persones, 2 van ser desaparegudes i d'altres, ferides, en fets perpetrats per paramilitars que van passar per un control de carretera de la policia i una base militar sense ser aturats.
- Homicidi del periodista i humorista Jaime Garzón, ocorregut el 13 d'agost de 1999 a la ciutat de Bogotá, juntament amb altres casos de periodistes assassinats en l'exercici de la seva professió.
- Cas "La Galleta": homicidis d'Uberney Giraldo Castro i José Evelio Gallo, reinsertats del corrent de renovació socialista; Adolfo Parra López, director de l'Escola Rural, i Wilfredo Cañaveral, fill del president de la junta d'acció comunal de la regió, en fets ocorreguts el dia 23 de gener de l'any 2000, a la finca La Galleta, jurisdicció del municipi de Montebello (Antioquia), que després d'haver estat detinguts per membres del Grup Mecanitzat "Juan Corral", Unitat de la IV Brigada de l'Exèrcit Nacional, van ser assassinats en total estat d'indefensió.
- Temptativa d'homicidi de l'ex-dirigent sindical i representant a la Cambra pel Pol Democràtic, Wilson Alfonso Borja Díaz en fets ocorreguts el dia 15 de desembre de l'any 2000, a la ciutat de Bogotá i a què es troben vinculats el cap dels grups paramilitars Carlos Castaño Gil, el major de l'Exèrcit Nacional César Augusto Maldonado i altres oficials.
- Massacre de 7 persones entre les quals es trobaven membres de comunitats indígenes, ocorreguda el dia 20 de desembre de l'any 2000 quan les víctimes es desplaçaven cap a la sendera San Pedro, jurisdicció del municipi de Santander de Quilichao, Cauca.
- Massacre de Chengue: ocorreguda el 17 de gener de 2001 quan un grup d'entre 40 i 50 homes de les "Autodefensas Unidas de Colombia" arribaren al coregiment de Chengue, jurisdicció de "Las ovejas", departament de Sucre i, després de tallar el fluït elèctric, entraren violentament a les residències traient els homes per reunir-los al parc (mentre deixaren tancats les dones i els nens) i, una vegada allí, assassinar-los amb matxets, barres i armes de foc. 24 humils camperols va ser torturats i assassinats en total estat d'indefensió. Posteriorment, van cremar i saquejar part de les residències abans de retirar-se de la població. En aquest procés es troben vinculats per conductes omissives el comandant de la Primera Brigada d'Infanteria de Marina, General Rodrigo Alfonso Quiñónez Cárdenas i altres oficials de la Brigada de l'Exèrcit Nacional, ja que, malgrat que tenien coneixement del pas del grup armat la nit anterior a la massacre, no van fer res per evitar aquest execrable crim.
- Homicidi de l'ex-Defensor Regional del Poble de Nord de Santander i rector de la Universitat Lliure Ivàn Villamizar Luciani, en fets ocorreguts el 12 de febrer del 2001. Estan vinculats en aquest procés membres de la Policia Nacional i de grups paramilitars.

- Mort del Sots-Tinent Jorge Andrés Rodríguez, membre de l'Exèrcit Nacional, finat el 15 de febrer del 2001 a la Base Militar de Tolemaida després de suportar tractes cruels i inhumans durant un entrenament.
- Homicidi del parlamentari Octavio Sarmiento ocorregut l'1 d'octubre del any 2001 a Tame (Arauca), en el qual es troben vinculats comandants paramilitars i on la força pública no va facilitar la protecció d'aquesta família.
- Massacre de 24 persones, entre les quals hi havia menors d'edat, perpetrada per paramilitars als corregiments de La Habana i Alaska, a la jurisdicció del municipi de Buga (Valle), el 19 d'octubre del 2001. Aquests crims es van cometre a menys de 7 minuts de l'estació de policia contraguerrillera de la Magdalena i a 15 minuts del batalló Palacé de l'Exèrcit Nacional amb seu a Buga.
- Massacre de La Sarna: l'1 de desembre del 2001, un grup d'homes fortament armats va detenir, a l'indret conegut com el Páramo de la Sarna, un autobús que es dirigia al municipi de la Labranzagrande (Boyacá). Van assassinar 15 passatgers, entre els quals hi havia menors d'edat. Sols va sobreviure un nen de 8 anys, després de veure l'assassinat dels seus pares, i una anciana. Aquests fets van ocórrer després que la Brigada XVI, amb seu a Yopal (Casanare), assenyalés la població civil per la presència que mantenen els grups guerrillers en aquests municipis.
- Genocidi del poble Kankuamo a la Serra Nevada de Santa Martha: el poble indígena Kankuamo ha patit l'assassinat de 60 dels seus membres en els darrers mesos, malgrat l'Alerta Temprana de la Defensoria del Poble d'octubre de 2002 en què demanava a totes les autoritats civils i militars que protegissin aquesta població i de les mesures cautelars concedides per la Comissió Interamericana de Drets Humans. Aquests homicidis es cometien després que la Força Pública faci assenyalaments de ser col·laboradors amb la guerrilla.

En aquesta llarga llista que exposem a manera d'exemple, falten moltes víctimes, molts casos que, com a organització, han assistit legalment i que fan part de la història i de la memòria que avui reivindiquen. El Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo" reconeix i expressa que part del problema de la violència política té el seu origen en la injustícia i inequitat social i, consegüents amb això, recolzen jurídicament i tècnica processos organitzatius i d'exigibilitat en torn a drets econòmics, socials i culturals; activitats que són complementades amb tasques d'educació i formació popular en drets humans, en el convenciment que un poble educat políticament, conscient i amb la capacitat de llegir el seu entorn quotidià, local, nacional i internacional més enllà del que mostren i oculten els mitjans de comunicació, és capaç de resistir un sistema econòmic, polític, social i cultural excoent i de generar processos organitzatius per la defensa, exigència i conquesta dels seus drets humans.

És estimable també en aquest col·lectiu la defensa legal a persones privades de llibertat per raons polítiques, en la cerca del respecte a les garanties judicials i al degut procés que s'estableix en la Constitució Política de Colòmbia. Si el primer mandatari considera aquestes activitats com "cobertura" als "terroristes", està desconeixent els principis bàsics sobre la funció dels advocats que indiquen que l'advocat no ha d'ésser confós amb la causa que defensa ni atacat per aquest motiu.

En l'actualitat estan assumint la defensa legal d'innombrables ciutadans i ciutadanes víctimes de les detencions massives que es venen produint, veritables muntatges judicials sobre el personal de salut, dirigents polítics i socials, transportadors i expenedors d'aliments i medicaments, als que se'ls ha vingut assenyalant com a col·laboradors de la subversió o el

terrorisme. Aquesta política és, de fet, una criminalització de la població civil, que es tradueix en detencions arbitràries. El Col·lectiu realitza la defensa legal del dret a la llibertat enfront de l'arbitrarietat.

El Col·lectiu d'Advocats "José Alvear Restrepo" ha participat, així mateix, per voluntat de contribuir a la solució política del conflicte armat i per sol·licitud de les parts, inclòs el govern, en els processos de pau realitzats amb l'M-19, l'EPL, el PRT, el Quintín Lame i el Corrent de Renovació Socialista, en allò que té a veure amb la reinserció legal a la vida civil.

13.3 CPDH

El Comitè Permanent per la Defensa dels Drets Humans (CPDH), és una organització no governamental creada en el desenvolupament de les conclusions del I Fòrum Nacional pels Drets Humans i les Llibertats Democràtiques, realitzat a Bogotà durant els dies 30-31 de març i 1 d'abril de 1979, en defensa dels drets conculcats pel govern del que, llavors, era President de la República, Julio César Turbay Ayala.

Des d'aleshores, el CPDH ha liderat una dura lluita en defensa dels drets humans, les llibertats democràtiques i la protecció a la població civil enmig del conflicte armat, amb la creació, a més a més, d'espais on s'integrin el dret i el respecte a la vida, els processos de pau i la defensa dels drets fonamentals, tenint com a eix transversal el concepte d'integralitat dels drets humans, la participació ciutadana i la lluita contra el paramilitarisme. El X Fòrum Nacional pels Drets Humans va tenir les sessions del 23 al 26 d'abril del 2003.

Jurídicament, el CPDH és una fundació reconeguda mitjançant la Resolució 3547 de 1985, dirigida per una Assemblea General integrada per persones vinculades a diverses organitzacions socials, polítiques, gremials, acadèmiques i de drets humans.

14

La pau és l'objectiu dels moviments socials colombians. Pau, perquè en pau es podrà conquistar la Justícia Social. Pau, perquè la guerra és el pretext per exterminar els lluitadors socials amb els assassinats i les presons. Pau, que permetria mostrar que la lluita del poble colombià està en consonància amb l'ascens de tots els moviments socials de Llatinoamèrica, contra el neoliberalisme i l'ALCA; per a defensar els territoris camperols, indígenes i afrocolombians. Pau perquè cessi definitivament tot tipus de violència contra les dones, pau perquè floregi el treball intel·lectual i perquè es recuperi la sobirania alimentària i la sobirania nacional.

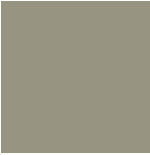
Organitzacions amb diferents enfocaments, experiències i perspectives constitueixen l'estructura d'aquest moviment que una vegada i una altra s'ha expressat massivament per una pau digna amb veritat, justícia i reparació per a les víctimes individuals i col·lectives.

Els moviments socials saben que el seu gran enemic és la intolerància que contesta el conflicte amb la violència i la repressió, i reacciona a la diversitat d'interessos amb la imposició i l'extermini dels opositors.

Per a reivindicar la solució negociada al conflicte armat i social colombià, i per a defensar el dret internacional humanitari i el respecte a la població civil no combatent, així com per a lluitar contra la guerra i per la pau també en el terreny internacional, s'ha desenvolupat un moviment massiu cada cop més vigorós al país, que té els antecedents en l'Oració del Silenci de Jorge Eliécer Gaitán, qui dirigís una gegantina manifestació silenciosa contra la violència que es va acréixer després del seu assassinat, però que s'havia desencadenat des de 1946.

Sectors obrers, estudiantils i camperols es van mobilitzar contra el reinici de la guerra interna el 1964 i més tard van participar del moviment internacional contra la guerra de Vietnam.

Va ser, però, a partir de 1984, per a recolzar els processos de pau que llavors es gestaven, que grans mobilitzacions van començar a expressar-se una vegada i una altra a Colòmbia. D'aquest moviment esmentem tres de les organitzacions que l'han protagonitzat:

14.1 Assemblea Permanent de la Societat Civil per la Pau

En els inicis de l'any 1996 i en el context de l'Assemblea per la Pau convocada per la Unió Sindical Obrera i l'Oficina de l'Alt Comissionat de Pau, amb l'auspici d'Ecopetrol, van rebre els convocants, assistents i la Comissió de Reconciliació Nacional l'encàrrec d'impulsar la creació d'una Assemblea Permanent de la Societat Civil per la Pau, fundada el juliol de 1998, en una gran plenària en la qual van participar 5000 persones de tot el país.

El 26 d'octubre de 1997, es va esclarir aquest Primer Mandat Ciutadà per la Pau en ser recolzat pel poble amb la votació de deu milions de colombians i colombianes. Del 9 a l'11 d'octubre de 2003 l'Assemblea va realitzar la 4ª Plenària amb més de tres mil delegats de tot el país i convidats internacionals.

14.2 Redepaz

Va ser el resultat de 3 jornades de treball de 400 persones representants de diverses iniciatives regionals i locals de pau, que es van reunir en la Primera TROBADA NACIONAL D'INICIATIVES CONTRA LA GUERRA I PER LA PAU al novembre de 1993.

La Red Nacional de Iniciativas por la Paz y contra la Guerra, va sorgir en l'escenari nacional en el precís moment que el president César Gaviria (1990-1994) va declarar la seva política de "guerra integral".

Experiències com Derrotemos la Guerra a Santander, la Iniciativa Ciudadana por la Paz a Bogotà, la Mesa de Trabajo por la Vida a Medellín i moltes altres, van convergir en la necessitat de construir un espai de trobada a tot el territori nacional, que donés força i ressonància a les diverses experiències de gestió ciutadana per la pau.

Els processos de negociació de conflictes armats amb el Corrent de Renovació Socialista, les milícies de Medellín i els Pactes per la Vida en sectors populars de diverses ciutats, enfortiren la necessitat d'articulacions i desenvolupaments d'aquestes iniciatives.

14.3 Acció Col·lectiva per l'Objecció de Consciència

L'any 2000 es va crear l'Acció Col·lectiva per l'Objecció de Consciència a Colòmbia, que està composta per diverses organitzacions com el Col·lectiu per l'Objecció de Consciència de Bogotà, Justapaz, la Joventut Treballadora Colombiana i la Fundació Creciendo Unidos. Així mateix, Jovent per la No-violència Activa Resistiendo a la Guerra és una campanya activa i vigent composta per organitzacions de Medellín, Cali, Bogotà i Sincelejo, que cerca visibilitzar la posició de rebuig i resistència a la guerra i al reclutament dels i les joves.

El moviment d'objecció de consciència a l'activitat militar prengué força els anys previs a la nova Constitució i es va expressar obertament durant l'Assemblea Constituent, on va faltar un vot perquè s'aprovés l'objecció de consciència al servei militar obligatori, però es va aprovar l'article que diu que "ningú no podrà ser obligat a actuar en contra de la seva consciència".

Els antecedents de l'Objecció de Consciència al Servei Militar Obligatori a Colòmbia es remunten als primers dies de la República quan es va exceptuar els indígenes de reclutament o servei militar obligatori. En el primer Congrés Obrer de 1924, la dirigent del sindicat obrer de La Dorada, Carlota Rúa, va qüestionar el fet que el servei militar fos obligatori pels joves obrers i pagesos. Anys més tard, durant la guerra amb Perú, un grup de dones objectà públicament que els seus marits i fills fossin reclutats i els sectors obrers van rebutjar la guerra amb el poble germà.

No a la discriminació per opció sexual

15

Recentment, uns altres moviments socials han fet aparició en l'escenari públic. Un d'ells és el de la lluita contra la discriminació per l'opció sexual. Lesbianes, gais, bisexuals i transsexuals –LGBT– es manifesten i exigeixen els seus drets en diverses ciutats de Colòmbia. Han emergit, entre d'altres, organitzacions lèsbiques com Triángulo Negro, Mujeres al Borde, el Col·lectiu Lèsbic i la Fundació Dones d'Eben, així com les organitzacions gais Corporació El Otro i el Col·lectiu Gai de Medellín, el Col·lectiu Criterio de Pasto, l'Amigos Comunes, el Grup de Recolzament Oasis, el Rostros de Fortalezas i el moviment gai Edipogay de Medellín. En aquest context s'han presentat al Congrés projectes de llei amb les seves reivindicacions, especialment per la senadora Piedad Córdoba, i s'han dut a terme marxes a diverses ciutats del país per a defensar aquests drets.

Els col·lectius van marxar contra la discriminació des de la plaça Bolívar fins el Parc Nacional de la Capital de Bogotà. En altres ciutats de Colòmbia s'han organitzat marxes i actes culturals per commemorar el Dia de l'Orgull Gai.

Amb al·lusions a la “moral catòlica”, a sectors universitaris del Districte Capital com Chapinero i Teusaquillo, van ser col·locats adhesius de grups extremistes que convidaven (sense comptar amb el permís de l'Alcaldia), a una marxa en contra de la diversitat sexual el mateix dia i a la mateixa hora de la ja tradicional manifestació pacífica de gais, lesbianes, bisexuals, transgènere i heterossexuals solidaris amb aquesta causa.

La senadora Piedad Córdoba, que va denunciar les amenaces neonazis contra ella, signades per l'autodenominat REICH-886, va afirmar que “avui dia més que mai es fa necessari marxar en defensa dels drets civils dels ciutadans i ciutadanes que són discriminats per sectors de l'església, la societat i l'Estat”.

Igualment, fa poc es va iniciar un Gran Diàleg Nacional al voltant del projecte de llei que reconeix la unió entre persones del mateix sexe. Per espai de tres mesos, una comissió d'experts juristes va recopilar una sèrie de recomanacions per a assolir una llei viable per aquest important sector poblacional.

16

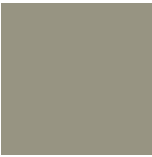
Els diversos moviments socials colombians es consideren avui part del moviment alternatiu internacional que s'oposa a l'anomenada globalització de les transnacionals i lluita per un món basat en els principis de solidaritat. És així com nombroses organitzacions colombianes han participat en les diferents edicions del Fòrum Social Mundial i, en el 2004, en el Fòrum Social Amèriques de Quito, i han creat el capítol Colòmbia del Fòrum Social Mundial, que va reunir dos mil cinc-cents activistes el 5 i 6 de desembre de 2004. Els sindicats, pagesos, indígenes, ambientalistes i altres sectors participen en les organitzacions internacionals des de la seva perspectiva.

No als tractats de “Lliure Comerç”

El moviment per la sobirania nacional s'expressa actualment en les organitzacions que qüestionen els tractats de lliure comerç, els quals resumeixen el programa d'imposicions de les transnacionals en detriment dels drets nacionals i la sobirania colombiana. La Xarxa Colombiana d'Acció enfront del Lliure Comerç i l'ALCA –RECALCA- i el Comitè Colombià de Lluita contra l'ALCA, són les principals organitzacions nacionals que aborden aquesta problemàtica.

RECALCA va ser constituïda el 13 d'agost del 2003 en resultat del Fòrum de l'ALCA i el TLC, i en resposta al miratge del concepte de “lliure comerç”. Està integrada per les centrals sindicals, Salvación Agropecuaria, ANMUCIC i nombroses ONGs. És aquesta una organització ampla, pluralista i democràtica que treballa per consens i cerca agrupar totes les organitzacions que a Colòmbia sostenen una posició crítica enfront del projecte d'acord de l'ALCA i l'acord bilateral de lliure comerç amb Estats Units.

Les organitzacions que van participar en el fòrum i d'altres que s'han vinculat a aquest procés, van veure la necessitat de crear aquest mecanisme de coordinació amb la finalitat d'unir esforços en l'educació, divulgació i mobilització de totes les forces vives de la societat colombiana per a alertar del perill que representa la incorporació de Colòmbia a aquests tractats. RECALCA ha propiciat importants mobilitzacions contra el TLC.

El 18 de maig de 2004, a Cartagena, una gran manifestació nacional que protestava per l'inici de les negociacions del Tractat de Lliure Comerç bilateral amb els Estats Units –TLC- va ser massivament agredida per terra i aire. Noves manifestacions s'acompliren el 16 de setembre i el 12 d'octubre del mateix any, aquesta darrera simultàniament amb una vaga sindical i amb la jornada andina contra el TLC que es va realitzar també en els altres països que conformen aquesta regió en Amèrica Llatina.

*Els diversos moviments
socials colombians es
consideren avui part
del moviment alternatiu
internacional que
s'oposa a l'anomenada
globalització de les
transnacionals i lluita
per un món basat en els
principis de solidaritat.*

Directori

Indígenas

ONIC-Organización Nacional Indígena de Colombia

Calle 13, N° 4-38 Bogotá.

Tel. (571) 2842168 fax: 571 2843465

[onic@onic.org.co/](mailto:onic@onic.org.co)

www.onic.org.co

CRIC- Consejo Nacional Indígena del Cauca

Calle 1, N° 4-50 Popayán.

Tel. (572) 8240343/8242594 fax: 572 8240323

cric@emtel.net.co

ACIN-Asociación de Cabildos Indígenas del Norte del Cauca

Carrera 12, N° 8-44, Santander de Quilichao, Cauca.

Tel (0928)290958

acinauca@yahoo.es

AICO- Autoridades indígenas de Colombia

[aico_coordinacionnal@yahoo.com/](mailto:aico_coordinacionnal@yahoo.com) [aicobogota@hotmail.com/](mailto:aicobogota@hotmail.com) aicocongreso@hotmail.com

Afrocolombians

Coordinadora Nacional de Comunidades Negras

Carrera 4 No. 24 -59

Teléfono: 2 83 52 74 Bogotá- Colombia

E-mail: afroamericaye@yahoo.com

Organización Afroamerica Plural

PCN- Proceso de Comunidades Negras

pcnkol_bogota@cable.net.co

www.renacientes.org

Órgano de Expresión del Pueblo Afrocolombiano

Revista: Afroamérica
Carrera 6 No. 12-18 Oficina 601
Telefax: 561 3988 Bogotá
afroamericaye@yahoo.com
revistaafroamerica@yahoo.es

AMUAFROC - Asociación de Mujeres Afrocolombianas

Carrera 6 A N° 10 - 42 Of. 508 Bogotá
3375706 – 247613

AFRODES - Asociación de Afrocolombianos Desplazados

Calle 6 A N° 11 - 73 Of. 303 Bogotá

ACIA- Asociación Campesina Integral del Atrato

acia@col2.telecom.com.co

COCOMACIA - Consejo Comunitario Mayor de la Asociación Campesina Integral del Atrato

info@cocomacia.org.co
Tel. (57) (4) 6712507

UTINAYA - Unión Territorial Interétnica del Naya

utinayacv@yahoo.es

Camperols

CNI - Convergencia Campesina Negra e Indígena, conformada por:

ANUC-UR Asociación Nacional de Usuarios Campesinos-Unidad y Reconstrucción
Carrera 9 # 5-11 Sur, Bogotá
Tel: (+57)-1-4099545
anuc_ur@yahoo.es

FENSUAGRO - Federación Nacional Unitaria Sindical Agropecuaria

Calle 17 # 10-16 Of.104 Bogotá
fensuagropresidencia@yahoo.es
Tel. (571) 2828871

CNA - Coordinador Nacional Agrario

Carrera 15 # 35 -18 Bogotá
Tel. (571) 2455325
cnacol71@hotmail.com

FENACOA - Federación Nacional de Cooperativas Agropecuarias

Calle 16 # 13-49 Oficina 302
Tel. (571) 3345497 2819204
fenacoa@wanadoo.es

ANMUCIC - Asociación de Mujeres Campesinas, Indígenas y Negras

CAN Avenida El Dorado, Edif Incoder, Piso 6° Bogotá
Tel. (571) 2221630
anmucic@tutopia.com

CND - Coordinadora Nacional de Desplazados

cndnacional@yahoo.com

ANSA - Asociación Nacional por la Salvación Agropecuaria

Carrera 4 C # 33-48 Ibagué, Tolima
Presidencia Tel. y Fax (578)2658058, Ibagué,
Dirección Ejecutiva Tel. (576)3344987, Pereira
www.salvacionagropecuaria.net

ACC - Acción Campesina Colombiana

accioncamcol@yahoo.com

FANAL - Federación Agraria Nacional

Carrera 10 No. 7-33 Piso 7 Bogotá

Tel (571) 2336749

ANUC - Asociación Nacional de Usuarios Campesinos

Cra 5A # 9-05 Bogotá

Tel. (571) 2803866 / 2804256

CECORA - Central de Cooperativas del Sector Agropecuario

Transversal 28 # 37-20 Bogotá

Tel. 3683086

cecora@terra.com.co

ACVC - Asociación Campesina del Valle de Cimitarra

cimitarra@mixmail.com

www.prensarural.org/acvc/index.htm

Moviment Sindical

CUT - Central Unitaria de Trabajadores

Calle 35 No.7-25 piso 9 Bogotá

Tel. (571) 3237550, 3237560

cut@cut.org.co/ presidencia@cut.org.co/ derechoshumanos@cut.org.co

www.cut.org.co

CGT - Confederación General de Trabajadores

Diagonal 39 A N° 14-58 Bogotá

Tel. (571) 2881504 Fax: (571) 573 4021

cgtcolombia@etb.net.co

www.cgtcolombia.org

CTC – Confederación de Trabajadores de Colombia

Calle 39 # 26 A – 23 Bogotá
Tel. (571) 2683334 / 2686446 / 2682084

USO - Unión Sindical Obrera

Avenida de Ferrocarril N° 28-43, Barrancabermeja
Tel. (5776)-227856 / 209911
usopaz@yahoo.com
www.usofrenteobrero.org

Sintratefonos - Sindicato de Trabajadores de la Empresa de Telecomunicaciones de Bogotá

Carrera 8 # 20-57 Bogotá
Tel. (571) 3428100
sintratefonos@cronicon.net

Sintraincoder - Sindicato de Trabajadores del Incoder

CAN Avenida ElDorado Edificio Incoder piso 6
Tel. (571) 2227268
sintraincoder@latinmail.com

FECODE - Federación Colombiana de Educadores

Carrera 13 A # 34-36 Bogotá
Tel. (571) 2886411
fecode@cable.net.co fecode@fecode.edu.co
www.fecode.edu.co

Sintraemcali - Sindicato de Trabajadores de las Empresas Públicas de Cali

Calle 18 N° 6-54 Cali
Tel. (57)-2-8881159
sintraemcali2@yahoo.es

Sinaltrainal - Sindicato Nacional de Trabajadores de la Industria de la Alimentación

Carrera 15 N° 35-18 Bogotá

Tel. (571) 2324626

sinaltrainal@sinaltrainal.org/ areainternacional@sinaltrainal.org

www.sinaltrainal.org

ANTHOC - Asociación Nacional de Trabajadores de Hospitales, Clínicas y consultorios

Carrera 15 # 39-11 Bogotá

anthocjdnacional@hotmail.com

UNEB - Unión Nacional de Empleados Bancarios

Calle 38 # 16-34 Bogotá

Tel. (571) 3200538 / 2854517

Sintraelecol - Sindicato de Trabajadores de la Electricidad de Colombia

Carrera 19 # 32-09 Bogotá

Apartado 12896 Bogotá

(571) 2457009 / 2885291

sintraelecol@telepolis.com

FENALTRASE - Federación Nacional de Trabajadores al Servicio del Estado

Apartado 8798 Bogotá

Tel. (571) 2812197 / 3427597

Fentralimentación - Federación Nacional de Trabajadores de la Alimentación

Tel. (571) 2335570 Bogotá

Defensoria Laboral (ENS)

ens-defensoria@epm.net.co

Derechos Humanos (CUT)

derechoshumanos@cut.org.co

Derechos humanos (USO)

usopaz@yahoo.com

Derechos Humanos (sintraemcali)

dhsintraemcali@yahoo.com

Dones

OFP - Organización Femenina Popular

Cra 22 # 52B-36

Tel (577) 6226625/ 6214501/ Fax. 6226625

femenina@colnodo.apc.org

www.ofp.org.co

Iniciativa de Mujeres por la Paz

Carrera 13 No. 32-51, Torre 3 Oficina 501 – Bogotá

Tel (571) 320 5125; 338 1324

Fax: (571) 320 5124

info@mujeresporlapaz.org; prensa@mujeresporlapaz.org

www.mujeresporlapaz.org

Ruta Pacífica de Mujeres por la Paz

Calle 54 No 45-63 Of. 223 - Medellín, Colombia

Tel (57-4) 513 2344

rutapacific@epm.net.co

Fundacions i Altres

Asamblea Permanente de la sociedad civil por la Paz

apermanente@asambleaporlapaz.com

apermanente@hotmail.com

Fundacion Aury Sara

aurysara@enlaluca.org

Comision Colombiana de Juristas

ccj@col.net.co

Comite Solidaridad (P.P.Colombia)

fcsp@colnado.apc.org

Credhos Barrancabermeja

credhos@coll.telecom.com.co

Justicia y Paz

justiciaypaz@andinet.com

CNAC - Confederación Nacional de Acción Comunal

Calle 19 # 7-48 oficina 502 Bogotá

Apartado 6185 Bogotá

Tel. (571) 2865171

confecomunal@yahoo.com

